

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra pedagogiky

Diplomová práce

ROZDÍL V ORGANIZACI VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT V RÁMCI
DĚTSKÉHO DOMOVA A DĚTSKÉHO DOMOVA SE ŠKOLOU

Autor práce: Veronika Čumplová

Studijní obor: Pedagogika volného času

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: PhDr. Zuzana Svobodová, Ph.D.

2017

Diplomová práce v nezkrácené podobě

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s §47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum

(vlastnoruční podpis ve všech kopiích práce)

Poděkování

Ráda bych poděkovala mé vedoucí práce paní PhDr. Zuzaně Svobodové, Ph.D. za pomoc a cenné rady při vypracování mé diplomové práce a také RSDr. Jánů Mišovičovi, CSc., za pomoc při tvorbě okruhů otázek v empirické části.

OBSAH

ÚVOD.....	7
1 ÚSTAVNÍ A OCHRANNÁ VÝCHOVA	9
1.1 DRUHY ÚSTAVNÍ VÝCHOVY	10
1.1.1 ZAŘÍZENÍ V RESORTU MINISTERSTVA ZDRAVOTNICTVÍ ČESKÉ REPUBLIKY	10
1.1.2 ZAŘÍZENÍ V RESORTU MINISTERSTVA ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY	11
1.1.3 ZAŘÍZENÍ V RESORTU MINISTERSTVA PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY	13
1.2 NEJČASTĚJŠÍ DŮVODY UMÍSTOVÁNÍ DĚTÍ DO ZAŘÍZENÍ ÚSTAVNÍ VÝCHOVY	13
1.3 LEGISLATIVA	14
1.4 STATISTIKA UMÍSTOVÁNÍ DĚTÍ DO NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE	15
2 POJEM A VÝZNAM VOLNÉHO ČASU	19
2.1 FUNKCE VOLNÉHO ČASU	20
2.2 POHLEDY NA VOLNÝ ČAS	20
2.3 NEJVÝZNAMNĚJŠÍ ZAŘÍZENÍ PRO VÝCHOVU MIMO VYUČOVÁNÍ	22
2.4 VOLNOČASOVÉ AKTIVITY JAKO MOŽNOST PREVENCE	23
3 VYCHOVATEL.....	24
4 ZÁZEMÍ PRO VOLNÝ ČAS V DĚTSKÝCH DOMOVECH.....	25
4.1 DĚTSKÝ DOMOV Č.1	25
4.1.1 VYBAVENOST DĚTSKÉHO DOMOVA.....	26
4.1.2 STRUKTURA ZÁJMOVÝCH AKTIVIT V DĚTSKÉM DOMOVĚ	26
4.2 DĚTSKÝ DOMOV Č.2	28
4.2.1 VYBAVENOST DĚTSKÉHO DOMOVA	28
4.2.2 STRUKTURA ZÁJMOVÝCH AKTIVIT V DĚTSKÉM DOMOVĚ	29
4.3 DĚTSKÝ DOMOV SE ŠKOLOU Č.1	31
4.3.1 VYBAVENOST DĚTSKÉHO DOMOVA SE ŠKOLOU	31

4.3.2	<i>STRUKTURA ZÁJMOVÝCH AKTIVIT V DĚTSKÉM DOMOVĚ SE ŠKOLOU</i>	32
4.4	DĚTSKÝ DOMOV SE ŠKOLOU Č.2.....	33
4.4.1	<i>VYBAVENOST DĚTSKÉHO DOMOVA SE ŠKOLOU</i>	33
4.4.2	<i>STRUKTURA ZÁJMOVÝCH AKTIVIT V DĚTSKÉM DOMOVĚ SE ŠKOLOU</i>	34
5	DŮLEŽITÉ ROZDÍLY V PRÁCI DĚTSKÉHO DOMOVA A DĚTSKÉHO DOMOVA SE ŠKOLOU	35
6	CÍL VÝZKUMU	36
7	VÝZKUMNÝ SOUBOR	36
8	PRŮBĚH VÝZKUMU	39
9	METODY VÝZKUMU	40
10	PŘÍPADOVÁ STUDIE DĚTSKÉHO DOMOVA Č.1	42
10.1	POZOROVÁNÍ V ZAŘÍZENÍ	42
10.2	ROZHOVORY A KAZUISTIKY VYBRANÝCH RESPONDENTŮ...	42
10.3	POHLED VYCHOVATELŮ	49
11	PŘÍPADOVÁ STUDIE DĚTSKÉHO DOMOVA Č.2	50
11.1	POZOROVÁNÍ V ZAŘÍZENÍ	50
11.2	ROZHOVORY A KAZUISTIKY VYBRANÝCH RESPONDENTŮ...	50
11.3	POHLED VYCHOVATELŮ	57
12	PŘÍPADOVÁ STUDIE DĚTSKÉHO DOMOVA SE ŠKOLOU Č.1	59
12.1	POZOROVÁNÍ V ZAŘÍZENÍ	59
12.2	ROZHOVORY A KAZUISTIKY VYBRANÝCH RESPONDENTŮ...	59
12.3	POHLED VYCHOVATELŮ	66
13	PŘÍPADOVÁ STUDIE DĚTSKÉHO DOMOVA SE ŠKOLOU Č.2	67
13.1	POZOROVÁNÍ V ZAŘÍZENÍ	67
13.2	ROZHOVORY A KAZUISTIKY VYBRANÝCH RESPONDENTŮ...	67
13.3	POHLED VYCHOVATELŮ	73
	SHRNUTÍ	74
	ZÁVĚR	77

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	78
SEZNAM POUŽITÝCH ELEKTRONICKÝCH ZDROJŮ.....	79
SEZNAM ZKRATEK	80
SEZNAM PŘÍLOH	81
PŘÍLOHY.....	81
ABSTRAKT	82
ABSTRACT.....	83

ÚVOD

Výchova dětí v zařízení pro výkon ústavní výchovy probíhá diametrálně odlišně od klasické výchovy v domácím prostředí. Individualita dětí, které žijí v dětském domově je často potlačena potřebami kolektivu. Pozornost, kterou děti vyžadují od dospělého člověka, jež v zařízení supluje osobu rodiče, není často dostatečná, neboť počet vychovatelů nestačí k poskytnutí individuální péče pro každé dítě. Mezi základní přirozené potřeby jedince je pocit někam patřit a pocit být v něčem nejlepším. Prostřednictvím zájmů a volnočasových aktivit mohou děti žijící v zařízení pro výkon ústavní výchovy tyto potřeby uspokojit a zároveň tím lze zamezit prohlubování citové deprivace, kterou děti žijící v dětských domovech trpí.

Na další pozitivní vliv volnočasových aktivit upozorňuje Don Bosco, který uvádí, že děti v dětském domově a dětském domově se školou potřebují volnočasové aktivity k rozvoji své osobnosti, k vylepšování mezilidských vztahů a k zvládnutí učení se sociálních rolí.¹

Volnočasové aktivity zabezpečují u dětí z dětských domovů především složku primární prevence. Díky bohatému programu, který vyplňuje jejich volný čas, nemají dostatek prostoru k výkonu delikventní činnosti, která jim přijde často přirozeným jevem, neboť ji znají ze vzorců chování své biologické rodiny.²

Z vlastních pracovních zkušeností mohu potvrdit výše uvedenou teorii, která volnočasové aktivity v dětských domovech staví na pozici primární prevence k potlačení mladistvé delikvence. V rámci své pedagogické praxe jsem měla možnost pracovat ve dvou zařízeních pro výkon ústavní výchovy. V zařízení, kde děti neměly příliš příležitostí k realizaci vlastních zájmů, měly velké množství volného času, docházelo často k delikventní činnosti konané jak v zařízení, tak i mimo něj. V druhém zařízení, kde v současné době působím, mají děti bohatou nabídku volnočasových aktivit, a s tím se výrazně zužuje jejich prostor pro realizaci nežádoucích aktivit.

¹SALESIÁNI DONA BOSCA. *Salesiáni u nás* [online]. [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <http://www.sdb.cz/kdo-jsme/salesiani-u-nas/>

²KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*. Praha: Portál, 2012. s.19-24.

Cílem práce je zjistit, jaký je rozdíl v organizaci volnočasových aktivit a v zázemí pro volnočasové aktivity v rámci dětského domova a dětského domova se školou z pohledu dětí a mladých lidí, kteří v nich žijí a také z pohledu vychovatelů.

V diplomové práci jsem neuváděla názvy zařízení, ve kterých jsem prováděla výzkumné šetření ani jména jednotlivých respondentů. Jména respondentů jsem pro účel práce změnila. Tyto změny jsem provedla především pro zachování anonymity mladých lidí, kteří v nich žijí.

Podobných prací v této oblasti bylo napsáno již několik. Za zmínku stojí výzkum Miroslava Vocilky z roku 1998.³ V tomto výzkumu Vocilka uvedl výsledky výzkumu, který se roku 1998 prováděl v dětských domovech. Z jeho výzkumu vyplývá, že děti umístěné v dětských domovech se ve volném čase věnovaly sportovním činnostem, zájmovým kroužkům, pracovním aktivitám, turistice, a také výtvarným a hudebním aktivitám. O deset let později se žebříček zájmových aktivit dětí z dětských domovů viditelně změnil, což dokazuje výzkum autorů Saka a Sakové.⁴ Ten poukazuje na pokles zájmu dětí o kroužky a na zvyšující se množství času, které raději tráví u počítače.

³ VOCILKA, M. *Dětské domovy v České republice: (charakteristika jednotlivých dětských domovů)*. Praha: Aula, 1999.

⁴ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE a TĚLOVÝCHOVY: KONCEPCE STÁTNÍ POLITIKY PRO OBLAST DĚTÍ a MLÁDEŽE NA OBDOBÍ 2007-2013. *MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE a TĚLOVÝCHOVY* [online]. [cit. 2016-12-27]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/koncepce-statni-politiky-pro-oblast-deti-a-mladeze-na-obdobi>

1 ÚSTAVNÍ A OCHRANNÁ VÝCHOVA

Ústavní nebo ochranná výchova bývá nařizována dětem mladším osmnácti let, kdy je jejich výchova vážně ohrožena, přímo narušena nebo kdy rodiče nemohou přímo zajistit z vážných důvodů výchovu dětí.

O ústavní výchově rozhoduje soud, a to na návrh obce s rozšířenou působností dle zákona. Tato výchova se nařizuje ze dvou důvodů, a to ze sociálních nebo výchovných. Ústavní výchova trvá jen tak dlouho, jak to vyžaduje její účel. Tato výchova nemá trestní, ale především preventivní charakter, který se snaží ochránit dítě a také zabránit sociálně patologickému chování. Zařízení ústavní výchovy poskytují péči, která má být jinak poskytována osobami odpovědnými za výchovu, dětem s nařízenou ústavní výchovou nebo také s uloženou ochrannou výchovou.⁵

Ochranná výchova zajišťuje především prevenci, izolaci a resocializaci dítěte, pokud se dítě dopustilo nějakého společensky nebezpečného činu, který lze kvalifikovat jako trestný čin, například loupež, ublížení na zdraví a podobně. Tuto ochrannou výchovu nařizuje soud v občansko-právním řízení, pokud dítě spáchá mezi dvanáctým a patnáctým rokem života čin, za který je možné uložit výjimečný trest podle trestního zákona, dále také osobám mladším patnácti let, které se dopustily činu, který by byl u právně odpovědných osob pokládán za vážný trestný čin. Soud ale může taky uložit ochrannou výchovu mezi patnáctým a osmnáctým rokem, když ochranná výchova splní podle soudu lépe svůj účel než uložení trestu odnětí svobody. Ochranná výchova bývá nařizována soudem, pokud není o mladistvé správně postaráno a tento nedostatek ve výchově není možné odstranit. Tato výchova také bývá nařizována v případě zanedbání péče nebo nevyhovujícího prostředí. Ochranná výchova bývá realizována ve speciálních školských výchovných zařízeních a trvá do té doby, dokud jí je potřeba, nejdéle do 18 let.⁶

⁵ Zákon 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění platném k 13.7.2016

⁶ Zákon 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění platném k 13.7.2016

1.1 DRUHY ÚSTAVNÍ VÝCHOVY

„Pro některé děti je pobyt v porodnici začátkem série ústavních pobytů, pokračujících kojeneckým ústavem a dětským domovem, která končí až v dospělosti.“⁷

Zařízení ústavní výchovy spadají pod resorty Ministerstva zdravotnictví, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva práce a sociálních věcí. Výjimku tvoří zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Tato zařízení poskytují hlavně možnost rychlého umístění dětí v případě nějaké nenadálé krize. Dítě bývá svěřeno soudem nebo rodičem do péče přímo zařízení, ne fyzické osobě. Nejčastěji se jedná o Klokánky nebo Dětská centra, která jsou rozmístěné po celé České republice. Tato zařízení nepatří ani pod jedno výše uvedené ministerstvo, a proto se na ně nevztahuje zákon o výkonu ústavní výchovy č. 109/2002 Sb.⁸ Tato zařízení se z pravidla financují z dávek státní sociální podpory.

1.1.1 ZAŘÍZENÍ V RESORTU MINISTERSTVA ZDRAVOTNICTVÍ ČESKÉ REPUBLIKY

V resortu ministerstva zdravotnictví České republiky se nachází zvláštní dětská zařízení, mezi které se zařazují kojenecké ústavy a dětské domovy pro děti do tří let. Tyto dvě zařízení jsou téměř v každém kraji v České republice. Nejprve byly do těchto institucí umísťovány děti hlavně se zdravotními problémy. Po čase byly do těchto zařízení umísťovány i děti ze sociálních důvodů. Byly to především děti, které byly týrané, zanedbávané a kterým rodiče nemohou zajistit potřebnou péči. Do ústavní výchovy nebo do náhradní rodinné výchovy odcházejí děti, které jsou starší jednoho roku.⁹

Po vzoru německých sociálně-pediatrických center byla u nás v České republice ve větších městech založena také dětská centra, například ve Znojmě, Jihlavě, Plzni a dalších městech. Novinkou byla hlavně úzká spolupráce těchto dětských center

⁷ MATOUŠEK, O. Ústavní péče. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. s. 74.

⁸ FORMY NÁHRADNÍ VÝCHOVY. *Otevřená budoucnost*. [online]. 2013 [cit. 2016-08-22]. Dostupné z: <http://www.otevrenabudoucnost.cz/formy-nahradni-vychovy/>

⁹ FRINTA, O. a MELICHAROVÁ, D. Náhradní péče o dítě: právní rámec v obecných souvislostech. *In: Náhradní výchova dětí: možnosti a meze*. 1. vyd. Praha: Právnická fakulta UK, 2008.

a rodin dětí, které jsou do něj přijaty.¹⁰

1.1.2 ZAŘÍZENÍ V RESORTU MINISTERSTVA ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních pojednává o mnohých důležitých náležitostech, které se týkají zařízení v resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.¹¹ Tato zařízení ústavní výchovy zajišťují péči dětem od 3 do 18 let. Ve výjimečných případech může být mladý člověk v zařízení ústavní výchovy až do 26 let, ale jen pokud studuje a připravuje se soustavně na výkon povolání. V zařízení ústavní výchovy je dítěti zajištěno právo na výchovu a vzdělávání a také jim zde musí být zajištěn všestranný rozvoj. Pro dítě je důležité rozvíjet jeho sebedůvěru a také jeho citovou stránku.

Do těchto zařízení mohou být umísťovány také děti s mentálním, tělesným a smyslovým postižením, s vadami řeči, nebo také s více vadami, u nichž byla nařizována ústavní výchova, uložena ochranná výchova nebo nařízeno předběžné opatření, kdy stupeň postižení neodpovídá jejich umístění do zařízení sociálních služeb nebo do specializovaného zdravotnického zařízení. Jedná se například o děti se střední nebo těžkou mentální retardací, které jsou bez dalšího postižení, a proto nic nebrání tomu, aby byly umístěny v dětském domově nebo v jiném zařízení.¹²

Zařízení, která jsou zařazena do resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy jsou dětský domov, dětský domov se školou a také výchovný ústav. V těchto zařízeních jsou děti vychovávány vychovateli.¹³

Dětský domov má za úkol zajistit péči dětem podle jejich individuálních potřeb, kdy mají děti nařízenou ústavní výchovu. Přitom ale tyto děti nemají závažné poruchy chování. Do dětského domova bývají nejčastěji umísťovány děti od 3 do 18 let věku.

¹⁰ CHNEIBERG, F. Dětská centra – moderní nástroj komplexní péče o ohrožené děti a jejich rodinu. Praha, 2009. [online] 10.12.2009 [cit. 2014-12-8]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/8044>

¹¹ Zákon 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění platném k 13.7.2016

¹² Zákon 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění platném k 13.7.2016

¹³ KOVIERA, A. Dilemata náhradní výchovy. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. s. 143.

Mohou to být ale také nezletilé matky s jejich dětmi. Dětský domov ve vztahu k dětem plní převážně funkci výchovnou, vzdělávací a sociální. Děti, které zde vyrůstají, se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí zařízení.¹⁴ Zřizovatelem dětských domovů je kraj.

Dětský domov se školou má za úkol zajistit péči o děti, které mají nařízenou ústavní výchovu, závažné poruchy chování nebo které kvůli přechodné nebo trvalé duševní poruše vyžadují výchovně léčebnou péči. Také jsou sem umísťovány děti s uloženou ochrannou výchovou. Do dětského domova se školou bývají hlavně umísťovány děti od 6 let do ukončení povinné školní docházky. Jestliže v průběhu školní docházky pominuly důvody k umístění dítěte do dětského domova se školou, může být na základě žádosti ředitele zařízení zařazeno do školy, která není součástí zařízení. Když se dítě nemůže po ukončení povinné školní docházky vzdělávat na střední škole mimo zařízení nebo pokud neuzavře pracovní vztah, je přeřazeno do výchovného ústavu.¹⁵ Dětské domovy se školou na rozdíl od dětských domovů zřizuje přímo MŠMT.

Výchovný ústav má v péči děti starší 15 let, které mají závažné poruchy chování a u kterých byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. Výchovný ústav má za úkol plnit funkci výchovnou, vzdělávací a také funkci sociální. Výchovné ústavy se zřizují odděleně, a to buď jako ústavy pro děti s nařízenou ústavní výchovou nebo pro děti s uloženou ochrannou výchovou nebo pro děti, které jsou nezletilými matkami a pro jejich děti nebo pro děti, které vyžadují výchovně léčebnou péči nebo se ve výchovném ústavu pro tyto děti zřizují oddělené výchovné skupiny. Do výchovného ústavu mohou být ve velmi výjimečných případech umístěny i děti mladší 12 let.¹⁶ Jedná se většinou o případy, kdy je chování dítěte velmi vážné. Může se jednat například o velmi agresivní chování ve škole nebo v zařízení, časté útěky ze zařízení a podobně. V těchto typech zařízení je škola zpravidla v areálu a v některých

¹⁴ Zákon 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění platném k 13.7.2016

¹⁵ Zákon 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění platném k 13.7.2016

¹⁶ Zákon 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění platném k 13.7.2016

případech se jedná i o střední školy.

Nakonec lze do resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky zařadit i střediska výchovné péče. Tyto střediska se zařazují do preventivně výchovné péče a poskytují péči dětem, u kterých se vyskytlo negativní chování, ale kterým nebyla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova.

1.1.3 ZAŘÍZENÍ V RESORTU MINISTERSTVA PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY

Do resortu Ministerstva práce a sociálních věcí spadají ústavy sociální péče. Do těchto ústavů jsou přijímány děti s vážným stupněm mentální retardace nebo také s kombinacemi postižení smyslového, tělesného a mentálního a kdy tyto děti nemohly z různých důvodů vyrůstat v rodině.

1.2 NEJČASTĚJŠÍ DŮVODY UMÍSTOVÁNÍ DĚTÍ DO ZAŘÍZENÍ ÚSTAVNÍ VÝCHOVY

Jedním z primárních důvodů, proč jsou děti umísťovány do zařízení ústavní výchovy, je rodina. Rodiče, kteří se z nejrůznějších příčin nechtějí nebo nemohou starat, se najdou vždy. Rodiče svou povinnost postarat se o své děti neplní z mnoha důvodů. Příčinou může být psychická nebo fyzická nemoc, trvalá invalidita nebo smrt. Spíše se ale jedná o nezvládnutou výchovu z jiných důvodů. Může to být například opakovaná kriminální činnost rodičů a následný pobyt v nápravném zařízení nebo sklony k sociálně patologickému chování, například alkoholismus, drogová závislost nebo prostituce.¹⁷

Opustit své dítě mohou také mladí rodiče. Jedná se o mladé páry, které jsou mnohdy neploletí, které těhotenství neplánovaly, a i kvůli svému věku se neuměly se situací vyrovnat a o dítě se postarat. Může nastat i situace, kdy si mladá matka chce dítě nechat, ale partner jí v tom nepodpoří a opustí ji. Mladá matka pak může hledat pomoc u své rodiny, která jí ale také nemusí v jejím rozhodnutí nechat si dítě podpořit. Takovéto mladé matky pak musí hledat pomoc v azylovém zařízení nebo musí být dítě umístěno do náhradní výchovné péče. Nedostatečnou odpovědnost ke svému dítěti mají

¹⁷ VOCILKA, M. *Dětské domovy v České republice: (charakteristika jednotlivých dětských domovů)*. Praha: Aula, 1999.

také lidé, kteří v zařízeních ústavní výchovy sami vyrůstali nebo žili v nevyhovujícím rodinném prostředí.¹⁸

Nejčastějším důvodem k umístění dítěte do jednoho ze zařízení ústavní výchovy je tedy nezvládnutá výchova. Dále se může jednat o zanedbávání, zneužívání nebo dokonce i týrání dětí. Také trestná činnost nebo alkoholismus rodičů může dítě velmi ohrožovat, a proto může skončit v ústavní výchově. Nízká sociální úroveň rodiny nebo dokonce osiření dítěte je posledním nejčastějším důvodem.¹⁹

1.3 LEGISLATIVA

Zákon o rodině č. 94/1963 Sb. byl od 1.1.2014 nahrazen novou podobou občanského zákoníku, zákonem č. 89/2012 Sb. Tento nový občanský zákoník upravuje soukromé právo. Tato novela znamenala pro české soukromé právo velkou obměnu. Pro tuto diplomovou práci je důležitější druhá část, ve které je obsaženo rodinné právo.²⁰

Pro ústavní výchovu je také velmi důležitý zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. V tomto zákoně jsou specifikovány zařízení ústavní výchovy, tedy dětský domov, dětský domov se školou, výchovný ústav, diagnostický ústav. Také jsou zde popsána práva a povinnosti dětí umístěných v ústavních zařízeních, ředitele v zařízení a osob odpovědných za výchovu. Je zde také popsána úhrada péče, výše kapesného, osobní dary, věcná pomoc.²¹

Dále je důležitá vyhláška č. 74/2005 o zájmovém vzdělávání. Ta obsahuje formy zájmového vzdělávání, a hlavně tři druhy školských zájmových zařízení. Jedná se o střediska volného času, školní kluby a školní družiny a to proto, že mnoho dětí z ústavních zařízení navštěvuje tato zařízení a uskutečňuje se v nich jejich volný čas.²²

¹⁸ VOCILKA, M. *Dětské domovy v České republice: (charakteristika jednotlivých dětských domovů)*. Praha: Aula, 1999.

¹⁹ VOCILKA, M. *Dětské domovy v České republice: (charakteristika jednotlivých dětských domovů)*. Praha: Aula, 1999.

²⁰ Zákon 89/2012 Sb., Občanský zákoník, ve znění platném k 15.10.2016

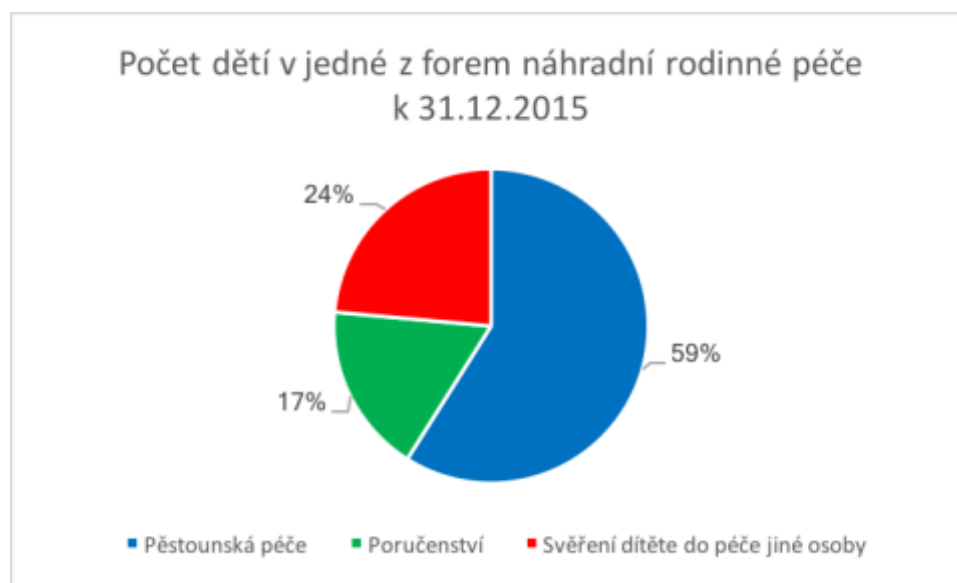
²¹ Zákon 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění platném k 13.7.2016

²² Vyhláška 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, ve znění platném k 15.10.2016

1.4 STATISTIKA UMÍSTOVÁNÍ DĚTÍ DO NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE

V této kapitole o statistice umístování dětí do náhradní rodinné péče se vychází ze dvou důležitých zdrojů, a to z ročního výkazu o výkonu sociálně-právní ochrany dětí za rok 2015 MPSV a ze statistické ročenky školství, výkonových ukazatelů MŠMT. Je zde uveden počet dětí v náhradní rodinné péči, přehled počtu dětí s nařízenou ústavní výchovou nebo s uloženou ochrannou výchovou, počet dětí v ústavní výchově za školní rok 2015/2016 a porovnání forem náhradní péče od roku 2005 do roku 2015.

Graf 1: Počet dětí v jedné z forem náhradní rodinné péče k 31.12.2015

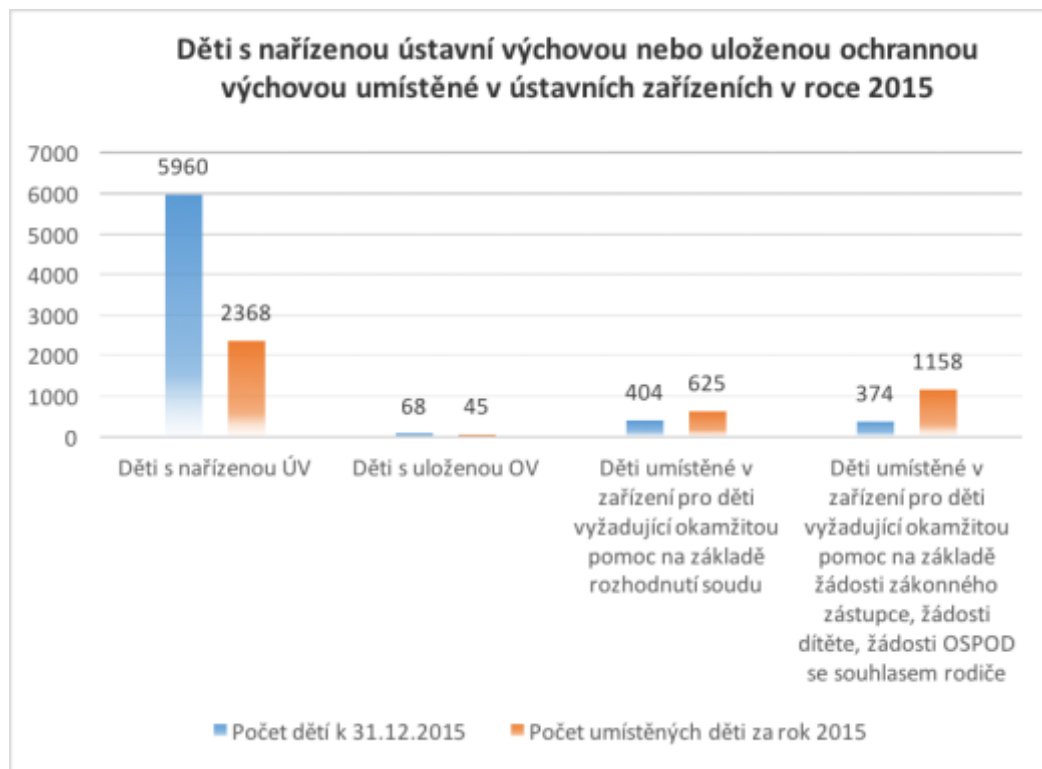
Zdroj: Roční výkaz o výkonu sociálně-právní ochrany dětí za rok 2015²³

V grafu 1 je zobrazen počet dětí v jedné z forem náhradní rodinné péče k 31.12.2015. Celkem se k tomuto datu jednalo o 17 608 dětí, které byly v nějaké formě náhradní rodinné péče. Na grafu je vidět, že největší počet dětí byl v pěstounské péči a jednalo se 59 % tedy o 10 380 dětí. Druhou nejpočetnější skupinou je svěření dítěte do péče jiné osoby, jednalo se o 4 152 dětí. Do poručenství bylo umístěno 17 % dětí, tedy 3 076.²⁴

²³ MINISTERSTVO PRÁCE a SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. Roční výkaz o výkonu sociálně právní ochrany dětí za rok 2015. [online]. 2016 [cit. 2016-07-05]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/7260>

²⁴ Tamtéž.

Graf 2: Děti s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou umístěné v ústavních zařízeních v roce 2015

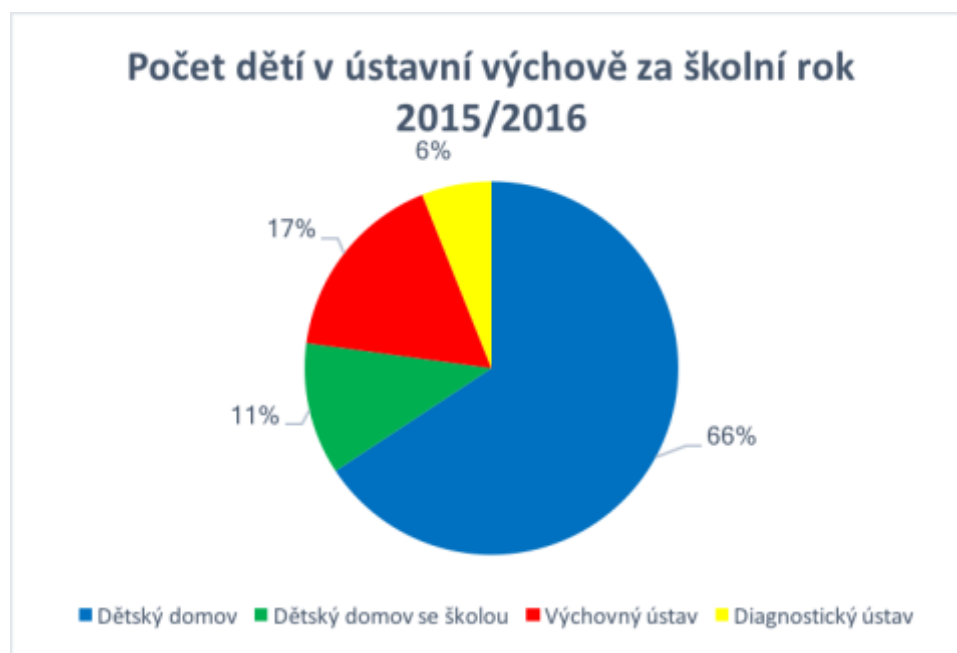
Zdroj: Roční výkaz o výkonu sociálně-právní ochrany dětí za rok 2015²⁵

V grafu 2 je znázorněno umístění dětí s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou v ústavních zařízeních. Nejvíce byly děti umístěny do ústavní výchovy. Celkem se jednalo o 5 960 dětí a z toho 2 368 dětí bylo do ústavní výchovy umístěno za rok 2015. Dále bylo v roce 2015 1 158 dětí umístěno v zařízeních pro děti vyžadující okamžitou pomoc na základě žádosti zákonného zástupce, žádosti dítěte, žádosti OSPOD se souhlasem rodiče. Do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc na základě soudu bylo v roce 2015 umístěno 625 dětí. Děti s uloženou ochrannou výchovou bylo v roce 2015 nejméně, jednalo se o 45 dětí.²⁶

²⁵ MINISTERSTVO PRÁCE a SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. Roční výkaz o výkonu sociálně právní ochrany dětí za rok 2015. [online]. 2016 [cit. 2016-07-05]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/7260>

²⁶ Tamtéž.

Graf 3: Počet dětí v ústavní výchově za školní rok 2015/2016

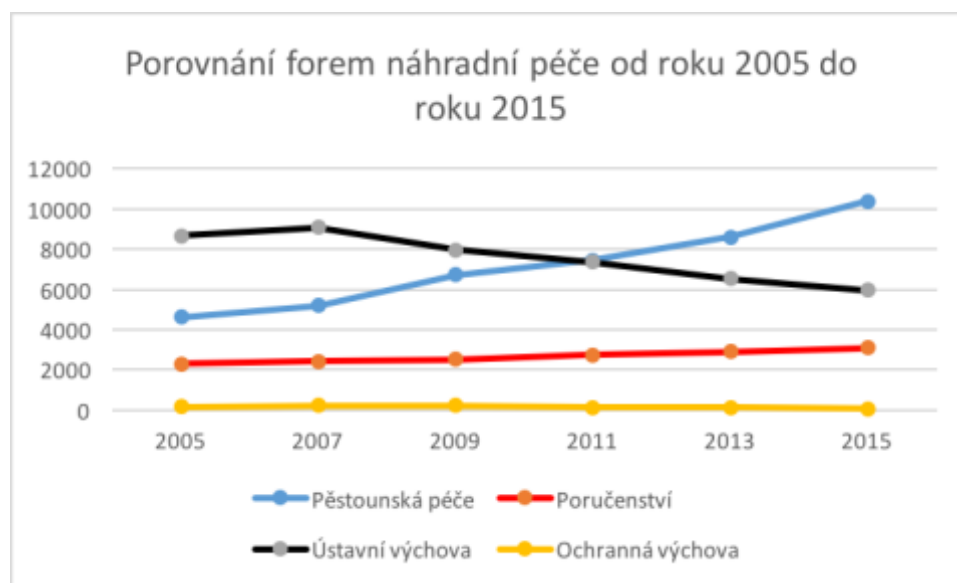
Zdroj: Statistická ročenka školství 2015/2016 - výkonové ukazatele²⁷

Graf 3 ukazuje počet dětí v ústavní výchově za školní rok 2015/2016. Za tento školní rok bylo do ústavní výchovy umístěno 6 482 dětí. Do dětského domova bylo umístěno 4 260 dětí, tedy 66 %. Také 17 % dětí bylo umístěno do výchovných ústavů, jednalo se o 1 089 dětí. Do dětských domovů se školou bylo umístěno 741 dětí a 392 dětí bylo umístěno do diagnostických ústavů.²⁸

²⁷ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE a TĚLOVÝCHOVY ČR. Statistické ročenky školství - výkonové ukazatele. [online] 2015/2016 [cit. 2016-7-22] Dostupné z: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>

²⁸ Tamtéž.

Graf 4: Porovnání forem náhradní péče od roku 2005 do roku 2015

Zdroj: Statistická ročenka školství 2015/2016 - výkonové ukazatele²⁹

Graf 4 ukazuje porovnání počtu dětí v jedné z forem náhradní péče od roku 2005 do roku 2015, tedy shrnutí za posledních 10 let. Graf vypovídá o tom, že počet dětí v pěstounské péči každým rokem roste. Například v roce 2005 bylo v pěstounské péči 4 613 dětí, naproti tomu o 10 let později v roce 2015 bylo v pěstounské péči 10 380 dětí. To může být vysvětleno lepším financováním pěstounské péče. K tomuto faktu je zde vidět také pokles umístění dětí v ústavní výchově. Například v roce 2005 bylo v ústavní výchově 8 648 dětí a v roce 2015 jich bylo 5 960. Poručenství má oproti tomu jen mírně vzrůstající frekvenci, například v roce 2011 byla tato forma zvolena u 2 740 dětí a v roce 2015 u 3 076 dětí. Také ochranná výchova má za celých 10 let skoro stejnou křivku. Hodnoty se v ní pohybují od 68 dětí v roce 2015 do 205 dětí v roce 2009.³⁰

²⁹ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE a TĚLOVÝCHOVY ČR. Statistické ročenky školství - výkonové ukazatele. [online] 2015/2016 [cit. 2016-7-22] Dostupné z: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>

³⁰ Tamtéž.

2 POJEM A VÝZNAM VOLNÉHO ČASU

Volný čas byl ještě ze začátku 20. století málo dostupný, ale na konci 20. století to bylo právě naopak. Volný čas se stal důležitým ekonomickým a kulturním faktorem. V současné době se volný čas chápe buď jako sociální vymoženost, nebo jako důsledek průmyslové racionalizace.³¹

Volný čas je čas, ve kterém se jedinec rozhoduje sám za sebe, jakým činnostem se chce věnovat. Je to tedy doba po odečtení nezbytné pracovní doby nebo učení, nutné péči o sebe a splnění povinností v rodině.³²

Pokud se mluví o volném čase, je nutné zmínit dva odlišné přístupy k volnému času. První přístup je kvantitativní vymezení volného času, nebo také negativní vymezení, které vychází z toho, že volný čas je čas, který člověku zbyde po práci. Naopak druhý přístup je pozitivní vymezení, tedy kvalitativní vymezení volného času, kdy volný čas je čas, se kterým může jedinec svobodně nakládat.³³

Volnočasové aktivity jsou činnosti, které volí a provozuje člověk v čase, se kterým disponuje podle své volby sám. Může jít o rozličné zájmy ať už sportovní, kulturní nebo doplňující činnosti jako je četba, řešení problémů, vzdělávací a populárně vědecké programy nebo zábavné činnosti. Výchovou pro volný čas se dítě může vést k aktivitám, které jsou prospěšné jeho rozvoji. Výzkumy posledních let ukazují, že čím dál tím více volného času se tráví u počítačů.³⁴

Výchova ve volném čase má spíše povahu sebevýchovy. Pokud je trávení volného času věcí rozhodování dítěte nebo mladého člověka samotného, pak kvalita aktivit, které v tomto čase vykonává, závisí jen na něm. Na něm tedy také závisí, jakou pozitivně formativní hodnotu jeho aktivity mají. Tím se rozhoduje o všem na základě svých zájmů, hodnotových orientací a předechozích společných aktivit s dospělými. Jeho volba tím je apriorně ovlivnitelná. Závisí ale také na tom, jakou nabídku může jedinci

³¹ KAPLÁNEK, M. *Čas volnosti - čas výchovy: pedagogické úvahy o volném čase*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012.

³² KOLÁŘ, Z. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Praha: Grada, 2012. s. 162.

³³ KAPLÁNEK, M. *Čas volnosti - čas výchovy: pedagogické úvahy o volném čase*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012. s. 24-26.

³⁴ KOLÁŘ, Z. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Praha: Grada, 2012. s. 162.

nabídnout jeho okolí.³⁵

2.1 FUNKCE VOLNÉHO ČASU

Volný čas je prostředek k sebevyjádření člověka. Volný čas člověka velmi ovlivňuje vnější prostředí. Jedná se o reklamy, propagace, které vznikají na firemní zakázky, které poskytují výrobky a služby pro volný čas. Zásluhou těchto faktorů jsou lidé ovlivňováni a je jimi manipulováno například i v módě nebo ve veřejném mínění. Vše je spojeno s konzumním nebo spotřebním způsobem života.

Podle Filipcové má volný čas za úkol plnit funkci odpočinku, rekreace, kompenzace jednostranné zátěže, informací a orientací ve vzdělávání.³⁶

Naopak Opachowski vymezuje sedm funkcí volného času, a to rekreaci, kompenzaci, výchovu a další vzdělávání, kompletaci, participaci, integraci a enkulturaci. Funkce rekreace zajišťuje dítěti čas na zotavení a uvolnění a funkce kompenzace zase odstraňuje zklamání a frustraci. Výchova a vzdělávání učí o svobodě a ve svobodě, o sociálním učení. Funkce kompletace hledá smysl života a jeho duchovní výstavbu a funkce participace se angažuje u vývoje společnosti. Integrace zajišťuje stabilizaci života rodiny a vrůstání do společenských organismů. Funkce enkulturace se zaměřuje na kulturní rozvoj sebe samého, na kreativitu v umění, sportu, v technických a dalších činnostech. Volnočasové aktivity si kladou za cíl formovat správné společenské vztahy, všestranné rozvíjení osobnosti a utváření předpokladů pro dobré uplatnění v dospělosti. Tyto aktivity vycházejí z dobrovolnosti na účasti i rozhodování jedince, jestli vstoupí do těchto volnočasových aktivit nebo jak se jich bude účastnit.³⁷

2.2 POHLEDY NA VOLNÝ ČAS

Na volný čas může být nahlíženo z několika různých pohledů. Z ekonomického pohledu na volný čas je důležité, kolik společnost investuje prostředků do zařízení pro volný čas, jestli a jak se jim vložené prostředky alespoň z části vrátí. Z volného času se stalo odvětví, které se využívá jak pro výchovnou a vzdělávací činnost, tak

³⁵ KOLÁŘ, Z. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Praha: Grada, 2012. s. 162.

³⁶ VÁŽANSKÝ, M. *Volný čas a pedagogika zážitku*. Brno: Masarykova univerzita, 1992.

³⁷ HÁJEK, B., HOFBAUER B. a PÁVKOVÁ J. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 2., aktualiz. [i.e. 3. vyd.]. Praha: Portál, 2011.

i pro komerční účely. Průmysl volného času je samostatným a obvykle dobře prosperujícím odvětvím, který se ale vzdá svých vzdělávacích cílů a kultivování osobnosti. Jelikož je potvrzené, že odpočínutý člověk podá mnohem lepší výkony a zvládá lépe mezilidské vztahy na pracovišti.³⁸

Z hlediska sociologického a sociálně psychologického je nutné sledovat, jak činnosti ve volném čase přispívají k správnému utváření mezilidských vztahů a jestli pomáhají zlepšovat tyto vztahy. Využívání volného času u dětí je velmi ovlivněno sociálním prostředím.

Z politického hlediska je nutno zvážit, jak a do jaké míry má stát svými orgány zasahovat do volného času obyvatelstva, jaká bude školská politika, jestli se v rámci školské soustavy bude věnovat pozornost i zařízením pro ovlivňování volného času. Při ovlivňování volného času dětí a mládeže by stát neměl narušovat základní specifika volného času.³⁹

Dalším pohledem je zdravotně-hygienický pohled. Tento pohled využívání volného času hlavně sleduje, jak je možné podporovat zdravý tělesný i duševní vývoj člověka. Správné využívání volného času se projevuje na zdravotním stavu člověka.

Posledními hledisky jsou hlediska pedagogická a psychologická. Ty berou v úvahu věk i individualitu a správné respektování ve volném čase. Také je nutné brát v potaz, jestli, do jaké míry a jakým způsobem volnočasové aktivity přispívají k uspokojování biologických i psychických potřeb dětí a mládeže. Činnosti, které se ve volném čase konají na základě dobrovolné účasti a jsou správným pedagogickým způsobem motivované a usměrňované, poskytují příležitost pro rozvoj všech stránek osobnosti, tělesných a duševních vlastností i sociálních vztahů.⁴⁰

³⁸ PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002. s. 15-17.

³⁹ PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002. s. 15-17.

⁴⁰ PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002. s. 15-17.

2.3 NEJVÝZNAMNĚJŠÍ ZAŘÍZENÍ PRO VÝCHOVU MIMO VYUČOVÁNÍ

Prvním důležitým zařízením pro výchovu mimo vyučování a o prázdninách je školní družina. Ta se zaměřuje především na práci s dětmi prvního stupně základní školy. Družina má plnit funkci výchovnou, zdravotní a sociální. Sociální péči a bezpečí zajišťuje družina i v době, kdy jsou rodiče v zaměstnání a děti již nemají vyučování. Zájmová činnost ve školní družině musí být co nejpestřejší, musí tam být velká nabídka zájmových činností a uspokojení velké potřeby pohybu. Školní družiny mohou organizovat zájmovou činnost v kroužcích i pro děti, které normálně do školní družiny nechodí, je to však za úplatu.⁴¹

Druhým zařízením je středisko volného času. Činnost střediska se uskutečňuje ve více oblastech zájmového vzdělávání nebo se také může zaměřovat na konkrétní oblast zájmového vzdělávání. Střediska volného času mohou poskytovat metodickou, odbornou, nebo materiální pomoc účastníkům zájmového vzdělávání, nebo také školám a školským zařízením. Střediska volného času se dělí na dva různé typy.⁴² Prvním typem je dům dětí a mládeže, který realizuje činnost ve více oblastech zájmového vzdělávání. Druhým typem je stanice zájmových činností zaměřená na jednu oblast zájmového vzdělávání. Střediska volného času obvykle vykonávají činnost po celý školní rok, i ve dnech, kdy neprobíhá školní výuka. Třetím typem zařízení jsou kluby. Kluby poskytují zájmové vzdělávání žákům jedné nebo více škol. Kluby vykonávají činnosti ve dnech školního vyučování, ale i ve dnech, kdy neprobíhá školní vyučování, a to i o prázdninách. Činnosti klubů jsou určeny hlavně pro žáky druhého stupně základní školy, žáky nižšího stupně šestiletého nebo osmiletého gymnázia. Účastníkem klubu může být i žák prvního stupně základní školy, který není přijat k pravidelné denní docházce do družiny.⁴³

⁴¹ PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002. s. 43.

⁴² Vyhláška 74/2005, o zájmovém vzdělávání, ve znění platném k 13.7.2016

⁴³ Vyhláška 74/2005, o zájmovém vzdělávání, ve znění platném k 13.7.2016

2.4 VOLNOČASOVÉ AKTIVITY JAKO MOŽNOST PREVENCE

V dnešní době se setkáváme s vážným sociálním problémem v podobě rizikové mládeže. Vzhledem k uspěchané době a životnímu stylu nemá mnoho rodičů čas na kontrolu volného času svých dětí. Pokud jejich dítě nemá zájem o navštěvování některé z organizací pro volný čas, může se dostat do styku s nežádoucími patologickými jevy jako je zneužívání návykových látek, jako alkohol, drogy, nikotin. Dále také může docházet k poruchám chování, agresivitě až kriminalitě, k depresím až k sebevražednému jednání, k záškoláctví, k předčasnému pohlavnímu styku, k riziku pohlavních nemocí a k nechtěnému těhotenství.⁴⁴

Jako hlavní faktory, které ovlivňují vznik rizikového chování je rodina, škola, vrstevníci a v dnešní moderní době také média. Nejvýznamnějším faktor je rodina. V rodině si jedinec osvojí základní neměnitelné chování. Vliv rodiny je velmi důležitý také pro prevenci sociálně patologických jevů. Rodina ovlivňuje vývoj jedince, vytváří jeho citové vazby, které mají dlouhodobý vliv a tím se zapisují trvale do duševního života dítěte. Rodina je také místem pro komunikaci se společností. Rodina má za úkol tvorbu návyků, učení, sebekontrolu, naučit se přijímat odměny a tresty. Dalším faktorem, který má velký vliv na jedince, je vliv vrstevníků především v období adolescence. Pro adolescenta je nejdůležitější ocenění od druhých, na něm záleží také jeho sebehodnocení. Mládež tvoří svou vlastní kulturu, která usnadňuje adaptaci mladých adolescentů na svět dospělých. Dalším důležitým faktorem je škola a její vliv na jedince. Nástup povinné školní docházky bývá pro dítě něčím novým, na co si musí zvyknout a přizpůsobit se novému stylu života. Dítě se ve škole setkává s pozitivními, ale i negativními jevy, například šikanou, násilím, záškoláctvím nebo sexuálním zneužíváním. Škola si klade za úkol připravit dítě na přijetí norem uznávaných společností, proto mu určuje měřítko, podle kterých bude hodnotit situace. Školu je proto možné chápat jako prostor, kde se dítě setkává s vrstevníky a také místo, kde mu škola zprostředkovává nejrůznější zájmové aktivity.⁴⁵

⁴⁴ HÁJEK, B., HOFBAUER B. a PÁVKOVÁ J. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. s. 31-33.

⁴⁵ HAVLÍK, R. a KOŤA J. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2002. s. 67-78.

3 VYCHOVATEL

Nejen pedagog, ale také vychovatel by měl být pro dítě autoritou. Dítě ho má uznávat a také přijímat jako svou oporu. Vychovatel má svou prací a vhodným pedagogickým působením usměrňovat a motivovat dítě k činnosti, která rozvíjí všechny stránky jeho osobnosti, duševní a tělesné vlastnosti. Dále má rozvíjet jeho sociální vztahy, přispívat k uspokojování biologických a psychických potřeb člověka. Vychovatel si klade za svůj hlavní úkol vychovávat jedince.⁴⁶

Vychovatel by měl znát situaci dítěte a s tím spojené souvislosti. Vychovatel by měl mít rád děti, měl by si umět s nimi vytvořit kladné vztahy a měl by si umět získat jejich důvěru. Pokud má vychovatel s dětmi dobrý vztah, může jim i částečně nahradit nebo doplnit chybějící kladný vliv rodičů. Dobrý vychovatel by měl i u neúspěšného a problémového dítěte najít příležitost k pochvale a k tomu je právě vhodná příležitost při zájmových činnostech.

Důležitá je také skutečnost, že vychovatel a dítě musí mít vytvořeny určité hranice, které je nutné respektovat. Vychovatel se ve své práci nesmí k dítěti citově připoutat, protože by sobě i dítěti ublížil. Vychovatel musí citlivě regulovat případnou závislost dítěte na jeho osobu. Cílem vychovatele je vychovat samostatného a nezávislého člověka.⁴⁷

⁴⁶ KOLUCHOVÁ, J., MATĚJČEK, Z., ed. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002., s.84-90.

⁴⁷ KOLUCHOVÁ, J., MATĚJČEK, Z., ed. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002., s.84-90.

4 ZÁZEMÍ PRO VOLNÝ ČAS V DĚTSKÝCH DOMOVECH

V dětských domovech a dětských domovech se školou je stěžejní zázemí pro volný čas. Volnočasové aktivity jsou velmi důležité pro všechny děti, ale především pro děti, které vyrůstají v zařízeních ústavní výchovy. Pro tyto děti mají volnočasové aktivity význam hlavně z hlediska primární prevence, protože tyto děti právě kvůli volnočasovým aktivitám nemají dostatek času a prostoru k vykonávání delikventních činností, kterou mají často zafixovanou ve vzorcích chování svých rodin.

Dětský domov je školské zařízení pro výkon ústavní výchovy podle zákona č. 109/2002 Sb. Dětský domov je koedukované školské zařízení, které poskytuje vzdělání, výchovu, zdravotní a sociální péči dětem ve věku 3-18 let, kterým byla z nejrůznějších důvodů soudem nařízena ústavní výchova nebo předběžné opatření, nebo také zletilým nezaopatřeným osobám do ukončení přípravy na povolání, ale nejdéle do 26 let a také nezletilým matkám. Dětský domov zřizuje a financuje kraj. Naopak dětské domovy se školou zřizuje a dále financuje přímo MŠMT.

4.1 DĚTSKÝ DOMOV Č.1

Dětský domov č.1 je umístěn v jednopatrové budově v jedné chatové osadě poblíž okresního města ve Středočeském kraji. Tento dětský domov pečuje o všestranný harmonický rozvoj dětí s přihlédnutím k jejich individuálním zvláštnostem a potřebám, zabezpečuje výchovu a vzdělávání podle zařazení dětí do různých typů škol. Kapacita tohoto dětského domova je 32 dětí.

Vychovatelé i ostatní pracovníci dětského domova nahrazují zanedbanou nebo neúplnou rodinnou péči. Jako základní organizační jednotka v tomto dětském domově slouží rodinné skupiny, kdy všechnu přímou péči o děti zajišťují pedagogičtí pracovníci.

Aktivity tohoto dětského domova jsou zaměřeny mimo výchovu a vzdělávání také na iniciativy, které pomáhají integraci dětí, které do zařízení přišly. Bývá jim zajištěno bezkonfliktní zapojení do společnosti od raného věku.

4.1.1 VYBAVENOST DĚTSKÉHO DOMOVA

V budově tohoto dětského domova je pro pedagogickou činnost pro čtyři rodinné skupiny osm velkých místností, které slouží jako obývací pokoje a učebny. Každá skupina má přidělen svůj obývací pokoj a svou učebnu. Dále je zde místnost pro tělovýchovné a sportovní aktivity, místnosti pro dopolední výchovný program předškolních dětí, která slouží i jako logopedická pracovna a cvičná kuchyňka. Rodinné skupiny jsou strukturované podle sourozeneckých vazeb a kombinací různých věkových skupin.

V přízemí tohoto dětského domova jsou umístěny společné prostory jedné rodinné skupiny, tedy obývací pokoj a učebna. Dále je zde místnost pro dopolední výchovnou činnost předškolních dětí, které zůstávají přes dopoledne v dětském domově.

V prvním patře budovy jsou umístěny obývací pokoje a učebny třech skupin. Dále jsou zde ložnice všech dětí a pokoj noční služby, které je zároveň ošetřovnou. Každá z rodinných skupin má 2 ložnice. Na tomto patře jsou také toalety, umývárna, tělocvična a šatna.

V areálu dětského domova je zahrada, na které je pískoviště a bazén, který je nevyužitý kvůli změnám v legislativě a zpřísněným hygienickým nařízením. K realizaci výletů do okolí a akcí jsou využívány dva služební automobily, jeden pětimístný a jeden devítimístný.

V tomto dětském domově se podle možností postupně modernizuje vybavení a stále se doplňuje. Hlavní prioritou tohoto zařízení je doplňovat podle finančních možností vybavení zařízení především kvůli zvýšení kvality výchovně vzdělávacího procesu, k lepšímu vedení samostatnosti a ke zdravému sebevědomí při správnému zvládnutí jejich rolí. Dětský domov poskytuje potřebné a užitečné informace o základních otázkách života ve společnosti.

4.1.2 STRUKTURA ZÁJMŮVÝCH AKTIVIT V DĚTSKÉM DOMOVĚ

Děti tohoto dětského domova navštěvují různé kroužky, které zajišťuje školní družina jejich škol.

Zájmové kroužky mimo areál dětského domova:

- vaření
- keramika
- hra na zobcovou flétnu, klavír
- sportovní hry - basketbal, florbal
- výtvarný kroužek.

Zájmové kroužky v areálu dětského domova:

- taekwon-do.

V zařízení se děti také v rámci zájmové činnosti věnují výtvarným pracem, vaření, hudebním a sportovním aktivitám, zpěvu, turistice i cykloturistice, bruslení, lyžování, snowboardingu, sáňkování, plavání apod. Některé děti jsou také členy Českého hnutí speciálních olympiád a některé jsou v oddíle taekwon-da a jsou vedeny ve Středisku talentované mládeže.

Tento dětský domov spolupracuje s dvěma mateřskými centry, které jsou v okresním městě. Také je zde rozvíjena spolupráce se zahraniční SOS vesničkou v Chorvatsku. Dětský domov také spolupracuje s jinými dětskými domovy z regionu na společných akcích a projektech.

Děti se zúčastňují výtvarných a sportovních soutěží podle nabídek a také v rámci Českého hnutí speciálních olympiád se v posledních letech zúčastnily Světové zimní olympiády 2013 v Koreji a Světové letní olympiády 2015 v Los Angeles. Dále děti jezdí na zimní a letní ozdravné pobyty, jezdí na dětské tábory, podnikají turistické i cykloturistické výlety a jiné akce. Velký úspěch má i akce Středočeského kraje, která je pořádána několikrát ročně, a to návštěva aquaparku Čestlice. Jezdí také na různé kulturní akce, divadelní a filmová představení, výstavy.

Pro tento dětský domov jsou důležité dvě organizace. První je organizace Múzy dětem, která má na starosti projekty Život nanečisto a Patron. Druhou organizací je organizace Dejme dětem šanci a projekty Přál/a bych si a Podporuj mě.

Organizace múzy dětem zajišťují celodenní víkendové výjezdy za dětmi do dětských domovů, kterých se účastní umělci z různých zaměření. Děti zapojují formou hry do uměleckých akcí, které mají za úkol odhalit a podpořit jejich talent

a vlohy. Jako své základní projekty má tato organizace Život nanečisto a projekt Patron. Projekt Život nanečisto si klade za cíl připravit dospívající mládež vyrůstající v zařízeních náhradní výchovy na nezbytný přechod z ústavní výchovy do samostatného života. Projekt Patron podporuje schopnosti mladých mužů od 17 do 21 let, kteří vyrůstají v náhradní výchově, začlenit se do společnosti, včetně získání a schopnosti udržet si zaměstnání. Patroni mají za úkol vytvořit model mužského pozitivního vzoru, který lidem vyrůstající v náhradní výchově často chybí. Patroni těmto mladým lidem předávají zkušenosti a mohou být i podporou při vstupu do běžného života.⁴⁸

Organizace Dejme dětem šanci pomáhá lidem a mladým lidem z dětských domovů při jejich cestě k samostatnosti. Tato organizace se jim snaží usnadnit správné začlenění do společnosti po odchodu z dětského domova. Tato organizace nepodporuje samotné dětské domovy, ale podporuje vždy jen konkrétní dítě.⁴⁹

4.2 DĚTSKÝ DOMOV Č.2

Areál tohoto dětského domova se nachází v prostorách bývalého zámku v městě blízko Prahy ve Středočeském kraji. Vzdělávací činnost probíhá podle Školního vzdělávacího programu dětského domova. Kapacita tohoto dětského domova je 48 dětí.

Stejně jako v předešlém dětském domově jsou i v tomto domově základní organizační jednotkou rodinné skupiny, na nichž zajišťují přímou péči kmenoví vychovatelé.

4.2.1 VYBAVENOST DĚTSKÉHO DOMOVA

Dětský domov je situován v areálu bývalého zámku a budova je 3. patrová. Každá skupina má přidělen svůj prostor, svůj byt. Ten se skládá z ložnic, společných prostor s televizí, koupelny. Některá skupina má v těchto prostorech i vychovatelnu, záleží na tom, jak je zařízena a jaké má prostory a také kuchyňku. Skupiny jsou složeny převážně ze sourozenců, protože je důležité tyto vazby zachovávat.

⁴⁸ *MÚZY DĚTEM*. [online]. [cit. 2016-07-30]. Dostupné z: <http://muzydetem.cz/projekty/>

⁴⁹ *Dejme dětem šanci* [online]. [cit. 2016-07-30]. Dostupné z: <https://www.dejmedetemsanci.cz/3/o-nas>

V přízemí je herna, která slouží také jako návštěvní místnost, dále jídelna, kuchyně, kanceláře, tělocvična s úschovnou náradí, sklady, spisovna, dobře vybavená hudebna, izolace, hlavní vychovatelna.

V prvním patře této budovy jsou umístěny prostory pěti skupin, u některých i kuchyňky. Do těchto prostorů skupin spadají společné prostory spolu s ložnicemi.

V druhém patře jsou prostory poslední skupiny a kuchyňky třech skupin. Dále jsou zde sklady, vychovatelny a místnost švadleny.

Dále jsou využívány prostory v suterénu. Tam je umístěna výtvarná a keramická dílna, prádelna, žehlárna, sušárna a kotelna.

Tento areál disponuje velkou zahradou, na které jsou hospodářské budovy. Tyto budovy slouží jako dílny pro údržbáře, prostory k uložení kol pro skupiny a garáže pro automobily. Dále je zde také skleník, o který se primárně stará zahradník, ale když děti projeví zájem, je možnost s nimi skleník navštěvovat a zahradničit. V areálu je také sad, dětské hřiště s prolézačkami a houpačkami, hřiště na kopanou a budovou, která je určená pro pobyt zletilých, kteří se rozhodli v zařízení zůstat na „smlouvu o dobrovolném pobytu“.

K realizaci výletů a všech potřebných výjezdů slouží čtyři vozy, dva pětimístné a dva devítimístné.

V tomto dětském domově se podle možností postupně modernizuje vybavení a stále se doplňuje. Hlavní prioritou tohoto zařízení je doplňovat podle finančních možností vybavení zařízení především kvůli zvýšení kvality výchovně vzdělávacího procesu, k lepšímu vedení samostatnosti a ke zdravému sebevědomí při správnému zvládnutí jejich rolí. Dětský domov poskytuje potřebné a užitečné informace o základních otázkách života ve společnosti.

4.2.2 STRUKTURA ZÁJMOVÝCH AKTIVIT V DĚTSKÉM DOMOVĚ

V tomto dětském domově navštěvují děti různé kroužky a zájmové aktivity. Děti se účastní sportovních, uměleckých, vědomostních a jiných soutěží.

Tento dětský domov se účastní po celý rok DD CUPU, tedy soutěže o nejvšestrannější dětský domov. Jedná se nejvíce o sportovní akce, a to beach přehazovanou, stolní tenis, kopanou apod.

Tento dětský domov je zapojen do projektu Nadačního fondu Hanky Kynychové Hejbejte se a zpívejte s Hankou Kynychovou. Tento projekt se věnuje výhradně dětem a mládeži z dětských domovů, protože děti z dětských domovů nemají možnost, aby je k volnočasovým aktivitám směřovaly jejich rodiny a ukázaly jim cestu k výběru zájmových kroužků.

Dále se tento dětský domov účastní různých turnajů ostatních zařízení, ať už ve fotbale, florbale, triatlonu a dalších.

Zájmové kroužky mimo areál dětského domova:

- fotbal ve sportovním klubu
- sborový zpěv
- florbal
- cvičení pro žáky 1. stupně ZŠ
- taekwon-do
- lekce taneční skupiny.

Zájmové kroužky v areálu dětského domova:

- keramický kroužek
- canisterapie
- jóga
- výtvarný kroužek
- výuka hry na kytaru, bicí, klavír
- cvičení dětí předškolního a mladšího školního věku
- doučování dětí.

Tento dětský spolupracuje s různými organizacemi, a to s Fondem ohrožených dětí, Nadací Naše dítě, Múzy dětem, Chance 4 Children, se Soukromým reálným gymnáziem Přírodní škola a s organizací Opři se.

V průběhu roku se děti účastní mnoha akcí, například výletů do okolí, do Prahy, sportovních dní, dne s motorkáři a dalších. Děti se o letních prázdninách mohou rozhodnout pro různé tábory a pobyty, na které podle svého uvážení mohou jet.

4.3 DĚTSKÝ DOMOV SE ŠKOLOU Č.1

Tento dětský domov se školou se nachází od roku 2006 v novém areálu ve Středočeském kraji.

Dětský domov se školou, základní škola a školní jídelna je zařízení, které poskytuje vzdělání a také celkovou péči dětem, které mají nařízenou ústavní výchovu nebo uloženou ochrannou výchovu. Jako příspěvková organizace dětský domov se školou poskytuje základní vzdělání žákům základní školy, poskytuje jim stravování ve školní jídelně.

Celková kapacita tohoto dětského domova se školou je 56 dětí.

4.3.1 VYBAVENOST DĚTSKÉHO DOMOVA SE ŠKOLOU

Areál v tomto dětském domově se školou se skládá z hlavní budovy školy, která je zároveň spojena i se školní jídelnou, dále s kanceláři a s tělocvičnou. Dále jsou v areálu čtyři dvojdomky, garáže, sklady a rozlehlé prostory pro volný čas.

Zázemí dětského domova se nachází ve čtyřech barevně rozlišených samostatně stojících dvojdomcích. Každá polovina domečku patří jedné rodinné skupině, v které může být maximálně 8 klientů. Polovina domečku je vždy vybavena dostatečným počtem ložnic, hygienickým zázemím. V přízemí je zpravidla umístěna kuchyňka s jídelnou a také s prostorem pro trávení volného času a relaxaci. Každý domeček má své venkovní prostory, o které se dělí dvě skupiny v domečku.

V areálu dětského domova je dále hřiště na fotbal, basketbal a také skatepark. Dále je zde doskočiště pro skok daleký, dvojitá běžecká dráha a bezpečnostní val s terčem pro lukostřelbu. Areál je ohraničen plotem nebo také živým plotem. Pohyb dětí po areálu je nutný vždy pod dozorem, k tomu slouží možnost uzamčení domků.

V areálu je též umístěna škola, ke které je připojena dobře vybavená tělocvična s šatnami, koupelnami a kabinety. V tělocvičně je také posilovna, horolezecká stěna a pingpongový sál. Ve škole je 8 vybavených tříd, výtvarná a počítačová pracovna, cvičná kuchyňka a dílny. Na chodbách jsou stoly na stolní tenis, které jsou využívány o přestávkách. V přízemí školy je jídelna a kuchyně a také sál s audiovizuálním vybavením a dataprojektorem. Budova školy je bezbariérová s výtahem.

Toto zařízení má k dispozici sedm osobních automobilů. Automobily slouží k přepravě dětí na různé akce, k dopravě k lékařům nebo soudním jednání, na nákupy.

4.3.2 STRUKTURA ZÁJMOVÝCH AKTIVIT V DĚTSKÉM DOMOVĚ SE ŠKOLOU

V tomto dětském domově je výchova organizována v rodinných skupinách podle aktuálního počtu klientů. Většina dětí tohoto zařízení chodí do základní školy v areálu dětského domova. Starší klienti navštěvují SOU, které jsou v blízkém okolí dětského domova.

V dětském domově působí etoped a externí dětský psycholog.

O víkendech a státních svátcích se děti podílí na přípravě obědů a večeří přímo v domečcích na své rodinné skupině.

Zájmové kroužky v areálu dětského domova se školou:

- keramika
- výtvarné dílny
- fotbal
- volejbal
- florbal
- stolní tenis
- cyklistika
- tanec
- lukostřelba
- vzduchová puška
- lezení na horolezecké stěně
- jízda na skateboardu
- počítačová a finanční gramotnost.

Klienti toho zařízení měli možnost navštívit výchovné ústavy, do kterých měli v blízké době po ukončení povinné školní docházky nastoupit. Tam se seznámili s novým prostředím a také se tam měli možnost setkat s bývalými spolužáky, od kterých se dozvěděli, jak se jim tam líbí a tak podobně.

O letních prázdninách bývá většina klientů na propustkách. Ti, kteří zůstávají v zařízení, se zúčastňují sportovně kulturního pobytu mimo areál dětského domova a mnoha dalších akcí s vychovateli.

Klienti jsou zapojeni do soutěží v rámci DD CUPU a také do akcí Českého hnutí speciálních olympiád.

4.4 DĚTSKÝ DOMOV SE ŠKOLOU Č.2

Tento dětský domov se školou se nachází ve Středočeském kraji a má kapacitu 48 klientů, kteří žijí v 6 rodinných skupinách. Z toho jsou 4 skupiny čistě chlapecké a 2 skupiny dívčí.

V tomto dětském domově je důležité předcházet vzniku a také rozvoji všech negativních projevů v chování svých klientů. Důležité je také zmírňovat příčiny a důsledky, které vznikly v důsledku poruch chování. Hlavní výchovný cíl je vychovat dítě s veškerou možnou láskou k člověku, který bude moci žít nekonfliktně sám se sebou, ale i se společností.

4.4.1 VYBAVENOST DĚTSKÉHO DOMOVA SE ŠKOLOU

V areálu tohoto dětského domova je budova dětského domova a také základní škola.

Základní škola má 5 učeben, z toho i odborné pracovny, a to multimediální učebnu, výtvarný ateliér, pracovnu hudební výchovy a cvičnou školní kuchyňku a také školní dílnu. k základní škole patří tělocvična a venkovní sportoviště, tedy venkovní hřiště, dětské hřiště a také zahrada, která je společná i s areálem dětského domova.

V budově tohoto dětského domova má každá skupina k dispozici tři plně vybavené pokoje, obývací pokoj, kuchyňku a hygienické zařízení. Rodinné skupiny mohou využívat odborné pracovny v základní škole, jako je multimediální učebna, výtvarný ateliér, hudebna a také tělocvična. v areálu je společné venkovní hřiště, zahrada a také pronajatý pozemek k pěstiteckým pracím. Na pozemku jsou také dvě dílny.

4.4.2 STRUKTURA ZÁJMOVÝCH AKTIVIT V DĚTSKÉM DOMOVĚ SE ŠKOLOU

V tomto dětském domově je 6 rodinných skupin, které se dělí na 4 chlapecké a 2 dívčí skupiny. Tyto skupiny jsou také rozdělené podle věku, proto se zájmové aktivity mohou na každé skupině mírně lišit.

Zájmové kroužky v areálu dětského domova:

- fotbal
- míčové hry
- florbal
- cyklistika
- plavání
- truhlářský kroužek
- breakdance a taneční kroužek
- výtvarné dílny
- chovatelský kroužek - péče o psa, kamerunské kozy, ovce, králíky, slepice, osla a koně
- jezdecký kroužek - hiporehabilitace
- hudební kroužek
- vaření v rámci rodinné výchovy.

Zařízení se účastní sportovních meziústavních akcí, různých tanečních, výtvarných, dramatických nebo hudebních soutěží.

5 DŮLEŽITÉ ROZDÍLY V PRÁCI DĚTSKÉHO DOMOVA A DĚTSKÉHO DOMOVA SE ŠKOLOU

Jak již bylo výše uvedeno, v dětském domově jsou umístěny děti, které mají nařízenou ústavní výchovu a které nemají poruchy chování. Dětský domov se školou je zase naopak zařízení, do kterého jsou umísťovány děti s nařízenou ústavní výchovou, které mají závažné poruchy chování a z nějakých důvodů mají být co nejvíce separovány od okolního světa.⁵⁰

Práce s dětmi z dětského domova se víceméně neliší od běžného života. Tyto děti navštěvují běžná školská zařízení mimo areál dětského domova, navštěvují zájmové kroužky a zájmová volnočasová zařízení, které nemají s dětským domovem nic společného. Děti z dětského domova mají individuální vycházky, navštěvují kamarády i rodinu, jsou co nejméně omezovány.

Naopak práce s dětmi z dětského domova se školou je problematictější a vychází mnohem více z přímé výchovné práce jak vychovatelů, tak i celého zařízení. Tyto děti jsou spíše separované od okolního světa. Potom, co se dítě naučí zvládat nejrůznější situace uvnitř zařízení, má možnost určité interakce s okolním světem. Dětský domov se školou si klade za hlavní úkol odstranit a také napravit společensky nepřijatelné projevy chování a nahradit je projevy žádoucími. Cílem je tedy integrovat dítě zpátky do společnosti, a právě prostředkem k dosahování těchto cílů je vychovatel a učitel. Zájmové činnosti v dětském domově se školou probíhají uvnitř zařízení a možnosti trávení volného času jsou v každém zařízení trochu jiné.

⁵⁰ MATOUŠEK, O. Ústavní péče. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. s. 63.

6 CÍL VÝZKUMU

Cílem výzkumu je zjistit, jaký je rozdíl v organizaci volnočasových aktivit a v zázemí pro volnočasové aktivity v rámci dětského domova a dětského domova se školou z pohledu dětí a mladých lidí, kteří v nich žijí a také z pohledu vychovatelů.

7 VÝZKUMNÝ SOUBOR

Výzkumný soubor v tomto výzkumu se skládá z 10 respondentů z Dětského domova a Školní jídelny č.1, z 10 respondentů z Dětského domova a Školní jídelny č.2, z 10 respondentů z Dětského domova se školou č.1 a z 10 respondentů z Dětského domova se školou č.2. Dále byly prováděny rozhovory s několika vychovateli ze všech zařízení.

V práci nejsou uváděny názvy zařízení, ve kterých probíhalo výzkumné šetření. Nejsou zde uvedena ani vlastní jména jednotlivých respondentů, ta byla pro účel práce pozměněna. Tato opatření byla provedena z důvodu zachování anonymity a na základě přání mladých lidí, kteří v nich žijí.

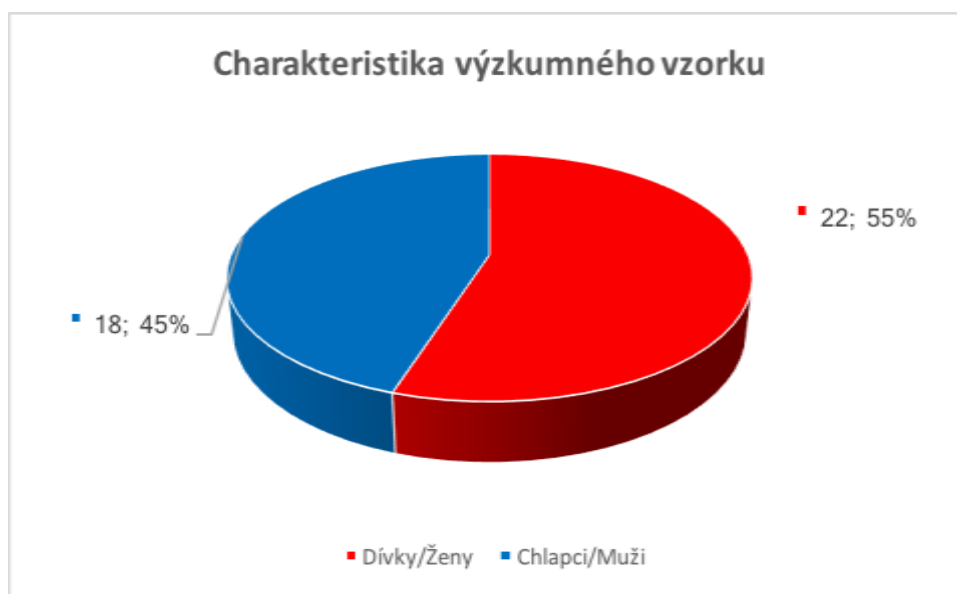
Podmínkou byl souhlas dítěte a vychovatele s provedením rozhovoru. Před zahájením rozhovoru se bylo respondentů dotázáno, zda mohou být rozhovory zaznamenány a všichni respondenti byli ujištěni o své anonymitě a o ochraně osobních údajů.

Věk všech respondentů se pohybuje mezi 13-25 roky.

Respondenti byli rozděleni do skupin podle jejich umístění v zařízení, podle pohlaví a také podle věku.

Tab. 1: Charakteristika výzkumného souboru

	Dětský domov č. 1	Dětský domov č. 2	Dětský domov se školou č. 1	Dětský domov se školou č. 2	Celkem
Dívky/Ženy	6	6	5	5	22
Chlapci/Muži	4	4	5	5	18
Celkem	10	10	10	10	40

Graf 5: Charakteristika výzkumného souboru

Podle tabulky je jasné vidět, že pro práci bylo využito z každého výše zmíněného zařízení 10 respondentů. Ti se lišili jen podle pohlaví. Celkový vzorek se skládal z 18 chlapců/mužů, tedy 47 % a z 22 dívek/žen, tedy 53 %.

Tab. 2: Věkové složení výzkumného souboru

Věk	Dívky/Ženy	Chlapci/Muži	Celkem
13 let	1	2	3
14 let	1	1	2
15 let	2	2	4
16 let	3	5	8
17 let	5	3	8
18 let	2	2	4
19 let	3	1	4
21 let	2	1	3
24 let	2	1	3
25 let	1		1

Graf 6: Věkové složení výzkumného souboru

Dále bylo také velmi důležité věkové složení výzkumného souboru. Rozhovory byly provedeny s respondenty od 13 let do 25 let s tím, že byly využity všechny věkové kategorie kromě 20 let, 22 let a 23 let.

8 PRŮBĚH VÝZKUMU

Před zpracováním této diplomové práce byla nastudována nejprve potřebná odborná literatura českých, ale i zahraničních autorů. Pro tuto práci bylo také důležité čerpání z nově upravené legislativy a také zdrojů Ministerstva práce a sociálních věcí.

V praktické části této diplomové práce se nejprve muselo seznámit s prostředím, ve kterém probíhal výzkum. Tedy s prostředím a s respondenty z Dětského domova a Školní jídelny č.1, Dětského domova a Školní jídelny č.2, Dětského domova se školou č.1 a z Dětského domova se školou č.2. Z každé této instituce bylo vybráno 10 respondentů z řad mladých lidí, kteří v jedné z těchto institucí žijí nebo žili. Dále byly prováděny rozhovory s respondenty z řad vychovatelů.

Poté bylo zahájeno vlastní výzkum šetření, které bylo zaměřeno přímo na jedince, na jejich minulost a na jejich vztahy s vrstevníky nebo dospělými a dále na jejich orientaci vůči volnočasovým aktivitám, na jejich zájem. Vše nakonec bylo u každého jednotlivého respondenta shrnuto.

Okruhy otázek v nestandardizovaném rozhovoru jsou uvedeny v seznamu příloh jako Příloha I.

9 METODY VÝZKUMU

V této diplomové práci bylo pro základní vymezení terminologie využito studium jak české, tak i zahraniční odborné literatury, která je uvedena na závěr v seznamu použitých zdrojů. Dále zde bylo čerpáno z nově upravené legislativy a také z podkladů Ministerstva práce a sociálních věcí.

Ve společenských vědách se rozlišují dvě základní metody výzkumu, a to výzkum kvantitativní a výzkum kvalitativní. Kvantitativní výzkum napodobuje metodologii přírodních věd a především předpokládá, že se lidské chování dá měřit a také předpokládat. Naopak kvalitativní výzkum se nezabývá četností výskytu určitých jevů nebo odpovědí, ale podrobnějšími daty výzkumu. U kvalitativního výzkumu je nejdůležitější získávání velkého objemu informací od menšího počtu respondentů. Tyto data bývají ale také často velmi těžko zobecnitelná a analýza proto bývá časově velmi náročná. Kvalitativní výzkum a data při něm získána mohou být ovlivněna přímo výzkumníkem.⁵¹

V této diplomové práci byla jako základní metoda výzkumu zvolena kvalitativní metoda, konkrétně bylo využito metody rozhovoru a kazuistiky.

Rozhovor, někdy také interview je založen hlavně na přímém dotazování výzkumníka přímo s respondentem. Rozhovory se dělí na tři druhy, a to na standardizovaný, polostandardizovaný a nestandardizovaný rozhovor. Pro tuto diplomovou práci byl zvolen nestandardizovaný rozhovor. Na začátku byly připraveny základní okruhy otázek, které byly později kladeny vybraným respondentům. Nebyly zde ovšem předem formulované otázky ani jejich pořadí, ale vše vyplývalo ze vzájemné konverzace.⁵²

Kazuistika, nebo také případová studie se využívá především v klinické psychologii. V kazuistice jde hlavně o způsob práce s jednotlivými případy. Známa

⁵¹ HENDL, J. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Praha: Portál, 2012.

⁵² SKALKOVÁ, J. a kol. Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983.

fakta se přehledně uspořádají a další potřebné informace se zjistí právě výše zmíněným rozhovorem.⁵³

⁵³ OPATŘILOVÁ, D. Pedagogicko-psychologické poradenství a intervence v raném a předškolním věku u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Brno: Pedagogická fakulta MU, 2008.

10 PŘÍPADOVÁ STUDIE DĚTSKÉHO DOMOVA Č.1

10.1 POZOROVÁNÍ V ZAŘÍZENÍ

V dětském domově č.1 bylo v době mého rozhovoru příjemné prostředí. Děti, ale i vychovatelé byli velice příjemní a vycházeli mi se vším vstříc. S odmítavým postojem jsem se v tomto zařízení nesečkala.

Děti a mladí lidé byli vstřícní. To přičítám hlavně tomu, že se v zařízení setkají za rok s několika lidmi, kteří o nich píší nějakou práci a pokládají jim různé otázky.

V tomto dětském domově jsem byla celkem 2 x a všichni tam byli velmi ochotní a milí.

10.2 ROZHOVORY A KAZUISTIKY VYBRANÝCH RESPONDENTŮ

1. Dan, 16 let

Dan žije společně se svými 2 sourozenci v dětském domově 9 let. Děti byly umístěny do dětského domova na základě špatné ekonomické situace celé rodiny, a tím způsobené nízké životní úrovně, která bránila rodičům v zabezpečení základních životních potřeb dětí. S rodiči jsou však děti v častém kontaktu, pravidelně k nim jezdí na prázdniny a tráví s nimi každý druhý víkend.

Dan navštěvuje střední odborné učiliště obor automechanik. Škola ho baví i přesto, že v teoretických předmětech příliš nevyniká, ale v oblasti praxe se řadí k nejlepším žákům. Samostatně připravě do školy Dan příliš času nevěnuje, dle jeho slov má celkem dost volného času pro realizaci svých zájmů.

V současné době se Dan věnuje především hře florbalu. Před nástupem na střední odborné učiliště hrál florbal na základní škole, kde navštěvoval zájmový kroužek, který škola zaštiťovala. Po přechodu na střední školu se stal členem florbalového družstva, kde hraje také jeho vychovatel, a i další chlapci z dětského domova. Trénink florbalu probíhá přibližně 3 x měsíčně v blízkém dětském domově se školou a družstvo se účastní tuzemských i mezinárodních soutěží v rámci Českého hnutí speciálních olympiád. Občas se také Dan věnuje běhání a posilování, nejedná se však o žádnou organizovanou aktivitu, ale spíš nadstavbu k tréninkům, která by měla vést ke zlepšení jeho kondice. Dan je spokojený, že mu zařízení umožňuje hrát florbal a přispívá mu

na výbavu potřebnou k realizaci sportovní aktivity, kterou má rád. Nemá potřebu se realizovat v jiných aktivitách, ale myslí si, že pokud by o něco projevil zájem, nebyl by to problém.

2. Benjamín, 21 let

Ben je v dětském domově od svých 9 let spolu se svým mladším bratrem. Se svými rodiči v kontaktu není, v kontaktu je jen se svou babičkou, ke které jezdí spolu s bratrem na víkendy.

V současné době navštěvuje třetím rokem střední odborné učiliště obor číšník. Z dětského domova se nechystá odejít, plánuje si udělat ještě jeden výuční list v oboru kuchař. Chce dál zůstat v zařízení především kvůli svému mladšímu bratrovi.

S nabídkou volnočasových aktivit byl vždy spokojen a vždy byl v těchto aktivitách podporován. Využíval a stále využívá nabídku fotbalu, na který dochází do TJ v blízké vesnici. Na jiný zájmový kroužek nikdy nedocházel, nenadchla ho ani nabídka zájmových kroužků jeho základní školy, je spokojen s tím, že se v rámci volnočasových aktivit věnuje pouze fotbalu. Vybavení dětského domova považuje za velmi zastaralé a nedostatečné. V současné době ale ví, že by to mohlo být i horší a je rád i za to málo, který dětský domov nabízí. Kdyby měl možnost, rozšířil by areál dětského domova, a především by vybavil tělocvičnu. S organizací volnočasových aktivit byl vždy velmi spokojen, a to především o víkendech. Vždy byl o víkendech zaměstnán buď aktivitami, které organizovali vychovatelé nebo sponzoři, nebo měl zápas ve fotbale.

3. Ilona, 24 let

Iloně je 24 let a v dětském domově je od svých 12 let spolu se svými třemi mladšími sourozenci. V současné době si Ilona dodělává již třetí výuční list a tento rok plánuje z dětského domova odejít, protože je v něm již jen na „smlouvu o dobrovolném pobytu“. S rodiči Ilona ani její sourozenci v kontaktu nejsou od svého umístění do ústavní výchovy.

Ilona má již výuční list jako pomocná kuchařka, cukrářka a v současné době si dělá výuční list na servírku.

Ilona v dětském domově využívala nabídku zájmových aktivit základní školy, do které docházela. Navštěvovala kroužek sportovních her a hry na zobcovou flétnu. V dětském domově chodila dva roky na kroužek taekwon-da. Se svými zájmovými

kroužky byla spokojena v rámci nabídky základní školy. V rámci zařízení s nabídkou zájmových kroužků spokojena ale nebyla. Ze zájmových kroužků bylo v nabídce jen taekwon-do a fotbal. Naopak ocenila pestré volnočasové aktivity, které byly organizovány o víkendech a prázdninách. Skoro každý víkend byla organizována nějaká volnočasová aktivita, které se mohla Ilona zúčastnit. S vybavením zařízení ale spokojena není. V dětském domově je k dispozici jedna malá tělocvična a malý areál s omezenými možnostmi. Se svými mladšími sourozenci trávila nejvíce času na pískovišti, protože dětský domov jiné vyžití pro menší děti neposkytoval. Celkově vybavu dětského domova hodnotí podprůměrně, ale odůvodnila to stářím vybavení a také špatnou lokalitou, ve které je zařízení umístěno.

4. Lucie, 17 let

Lucie je v dětském domově 4 roky spolu se svým starším bratrem, který je již v dětském domově na „smlouvu o dobrovolném pobytu“, protože je plnoletý. Do dětského domova byli umístěni kvůli špatné sociální situaci, kdy ani jeden z nich nechodil do školy a toulali se po městě.

Lucie navštěvuje první ročník středního odborného učiliště na oboru číšník. Nejvíce jí baví praxe, ale obecné předměty ve škole moc dobře nezvládá. Její prospěch je spíše podprůměrný.

Lucie má nejvíce volného času po večerech, odpoledne si většinou plní své školní povinnosti. O víkendech se do organizovaných aktivit příliš nezapojuje. Nejčastěji je buď na osobních vycházkách, nebo je v zařízení a tráví čas na sociálních sítích. Žádný zájmový kroužek v současné době nenavštěvuje. Naposledy navštěvovala zájmový kroužek na základní škole, a to pouze jeden rok. S nabídkou zájmových kroužků byla spokojena, ale žádný jí nikdy více neoslovil. S vybavením zařízení je víceméně spokojena, ale ocenila by rozlehlejší areál, kde by byla možnost nějakého posezení. Aktuálně je v areálu k dispozici jen několik laviček na malé zahradě. Největší uspokojení jí přináší komunikace s přáteli, a to buď v rámci osobních vycházek, nebo prostřednictvím sociálních sítí.

5. Veronika, 19 let

Veronice je 19 let a do dětského domova byla umístěna v 11 letech spolu se dvěma mladšími sourozenci. Do zařízení byla spolu se sourozenci umístěna již z jiného

zařízení, kde strávili jeden rok. Z rodiny byli odebráni ze sociálních důvodů a také kvůli podezření z týrání ze strany rodičů.

Veronika v současné době chodí do druhého ročníku střední školy ekonomické. Její studijní výsledky jsou průměrné, ale snaží se o vylepšení.

Ve všední den má nejvíce volného času večer, když si splní všechny své studijní povinnosti. Ze zájmových kroužků navštěvuje jen hru na klavír, na kterou dochází již od svých 13 let. Na tento kroužek jezdí do města, kde se nachází i škola, kterou navštěvuje. Právě proto jí vadí špatné spojení do dětského domova a zpět. S nabídkou zájmových kroužků byla většinou spokojena, ale nabídka jí vždy přišla vcelku omezená, ale uvědomuje si, že je to převážně z důvodu špatné lokality domova. Hra na klavír jí vyhovuje a v současné době nejeví zájem o jiný kroužek, který by ráda navštěvovala. Jako důvod ale uvedla spíše svůj věk a to, že se již necítí na zájmové kroužky.

V zařízení jí chybí prostor, kde by mohla relaxovat. Nejvíce by se jí asi líbilo nějaké posezení, kam by se mohla v teplém počasí uchýlit a relaxovat. Největší uspokojení jí přináší posezení s kamarády a hra na klavír. O víkendech je ráda za organizaci volného času, i když už ji nevyužívá tolik, jako v mladším věku. Teď se zapojuje většinou jen do kulturních akcí.

6. Erika, 21 let

Erice je 21 let a v dětském domově je od svých 14 let spolu se svými čtyřmi mladšími sourozenci. V současné době je v zařízení na „smlouvu o dobrovolném pobytu“, protože si dělá již druhý výuční list. S rodiči ona ani její sourozenci nejsou v kontaktu. Do dětského domova byli umístěni kvůli špatné péči ze strany rodičů, kdy bylo patrné sociální zanedbání a také zanedbávání povinné školní docházky.

Erika navštěvuje střední odborné učiliště, první ročník oboru cukrář. Již má výuční list v oboru číšník ze stejného učiliště. V dětském domově je zatím spokojena a plánuje pokračovat ve studiu a získat další výuční list. Chce využít možnost být v domově až do svých 26 let, tedy do doby, kdy bude studovat. Uvědomuje si, že čím více bude mít výučních listů, tím snazší pro ni bude najít si zaměstnání, které jí bude vyhovovat a naplňovat.

Svůj volný čas si Erika již organizuje sama. Když byla na základní škole, docházela na kroužek flétny a keramiky při základní škole. Na zájmový kroužek v zařízení nikdy nedocházela, protože jí nevyhovoval výběr. Vybavení dětského domova jí vyhovuje jen

částečně. Více by ocenila větší areál a možnost nějakého místa k posezení. Také vnitřní vybavení by chtěla alespoň částečně modernizovat. S organizací volného času o víkendech byla vždy spokojena. I dnes, kdy je již plnoletá a svůj volný čas si organizuje sama, se občas ráda zúčastní nějaké akce, kterou pořádá některá rodinná skupina.

7. Jakub, 18 let

Jakubovi je čerstvě 18 let a v dětském domově je od svých 13 let. Byl sem umístěn spolu se svou starší sestrou, která ale již z dětského domova odešla a osamostatnila se. Jakub byl do dětského domova umístěn kvůli zanedbání výchovy ze strany matky a neplnění povinné školní docházky. S rodiči není v žádném kontaktu a podle svých slov po tom ani netouží.

Jakub v současné době navštěvuje druhý ročník praktické školy dvouleté. Z dětského domova se odejít zatím nechystá i přes to, že jeho starší sestra již v zařízení není. Jakubovi byla diagnostikována lehká forma mentální retardace a ví, že po odchodu z domova nebude mít tolik možností jako jeho sestra.

Ve všední dny má Jakub nejvíce volného času večer, kdy si splní své studijní povinnosti. Jakub dochází do TJ v blízké vesnici na fotbal. Tento zájmový kroužek si vybral už ve svých 13 letech, kdy nastoupil do dětského domova. Fotbal v této TJ hraje i s ostatními dětmi z dětského domova. Na jiný zájmový kroužek nikdy nedocházel, ve škole ho žádný jiný nezaujal a k žádnému se nepřiklonil ani v zařízení i přes to, že nabídka je podle něj dostačující. O víkendech nejčastěji jezdí na fotbalové zápasy nebo se rád účastní aktivit, které naplánovaly vychovatelky s rodinnými skupinami.

Kromě fotbalu je také zapojen do Českého hnutí speciálních olympiád, kde se věnuje sjezdovému lyžování a atletice. Zapojení do speciálních olympiád bere jako velké pozitivum, díky tomu mohl potkat nové lidi, rozšířit si obzory a podívat se do různých míst.

V zařízení není spokojen hlavně se sportovním vybavením. Ocenil by především větší tělocvičnu nebo také venkovní hřiště, případně alespoň prostornější areál, kde by byla možnost posezení s přáteli a ostatními dětmi v domově, případně i na různé aktivity s vychovateli.

8. Edita, 21 let

Edita je v dětském domově od svých 8 let. Do tohoto zařízení byla umístěna spolu se svými 3 mladšími sourozenci. Do ústavní výchovy byla umístěna kvůli špatné sociální situaci v rodině, především kvůli smrti otce a nezvládnutí situace ze strany matky.

Edita chodí do druhého ročníku praktické školy, protože má diagnostikovanou středně těžkou mentální retardaci. Ve škole je zaměřena na pečovatelskou práci. Ráda se stará o ostatní děti v domově, dokáže se postarat i o ty nejmenší, se kterými pomáhá vychovatelkám. Ze zájmových kroužků navštěvuje vaření a keramiku. Sportovní aktivity nikdy nevyhledávala.

S vybavením zařízení byla vždy vcelku spokojená, jen by ocenila větší areál, kde by v letních měsících mohla nerušeně relaxovat. Vždy byla ráda za organizaci svého volného času od vychovatelů, protože si uvědomuje, že sama by si nic zajímavého nenaplánovala. Svůj volný čas ráda tráví s přáteli a na sociálních sítích. Nejvíce volného času má vždy po večeri a tráví ho právě komunikací s přáteli prostřednictvím sociálních sítí.

S vnitřním vybavením je vcelku spokojena, ale vadí jí stárá vybavení. Malá tělocvična v zařízení jí nevadí, protože ji nenavštěvuje a nikdy neměla potřebu sportovat.

9. Zuzana, 17 let

Zuzana je v dětském domově již 9 let, tedy od svých 8 let. Je zde umístěna spolu se svými dvěma mladšími sourozenci. Do tohoto zařízení byla Zuzana spolu se svými sourozenci umístěna kvůli zanedbání povinné školní docházky a také kvůli zanedbávání ze strany rodičů. V kontaktu s rodiči je Zuzana v současné době jen sporadicky, občas rodiče zatelefonují nebo pošlou pohled či přání k narozeninám.

Zuzana navštěvuje první ročník středního odborného učiliště, kde studuje obor cukrářka. Je v prvním ročníku a zatím je z tohoto oboru velmi nadšená. Nejvíce jí baví praxe. Ve všední den má Zuzana nejvíce volného času večer, když má již splněné všechny domácí úkoly a také své povinnosti v domově. O víkendech a prázdninách má možnost se zapojit do celodenních programů, které organizují vychovatelé rodinných skupin. Má možnost se do těchto aktivit zapojit zcela dobrovolně a také se jich většinou účastní, a to především kvůli svým mladším sourozencům, se kterými chce trávit co

nejvíce času. Celkově je tedy za organizaci volnočasových aktivit o víkendech a prázdninách vděčná.

Ze zájmových kroužků navštěvuje jen kroužek taekwon-da, na který chodí již 5 let. Žádný další zájmový kroužek v současné době nenavštěvuje. Na základní škole se účastnila ještě kroužku sportovních her. V zařízení jí chyběl výběr různých zájmových kroužků, protože na všechny kroužky, které byly organizovány školou, musela dojíždět nebo musela chodit pěšky.

S vybavením zařízení také není příliš spokojená, chybí jí tam zázemí pro volnočasové aktivity. Jedná se hlavně o zázemí pro sportovní aktivity. Ocenila by také větší areál nebo alespoň nějaký altánek, kde by mohla v letních měsících posedět s kamarády.

10. Adam, 13 let

Adamovi je 13 let a v tomto dětském domově je spolu se svou mladší sestrou již 4 roky. Do tohoto zařízení byl umístěn kvůli špatné sociální situaci v rodině, ve které žili jen s matkou. Ta se o ně nestarala a Adam nesplňoval školní docházku.

V současné době Adam navštěvuje 6. třídu základní školy v blízkém městě. Ve všední den má Adam nejvíce volného času před a po večeři. Odpoledne si vždy stačí napsat své domácí úkoly, aby měl čas na své zájmové kroužky a také na kamarády. O víkendech je volný čas v zařízení organizován v rámci rodinných skupin. Adam se nejraději zapojuje do sportovních činností. Z nabídky zájmových kroužků, prostřednictvím školy, si vybral florbal. Z nabídky zájmových kroužků, které zprostředkuje zařízení, si vybral fotbal v TJ v blízkém okolí, kam chodí i s ostatními dětmi z dětského domova. S nabídkou zájmových kroužků a také volnočasových aktivit je zatím spokojen, spíše mu nevyhovuje umístění dětského domova, který je v malé vesničce, do které je velmi špatné spojení. Prostor pro rozvíjení svých zájmů podle svých slov v zařízení má a je v nich ze strany vychovatelů podporován.

Sám by ale uvítal větší a lépe vybavenou tělocvičnu. V areálu není žádné venkovní hřiště, které by Adam určitě využil. Adam je rád za organizaci svého volného času hlavně o víkendech, protože by si sám aktivity nenaplánoval tak, aby to pro něj bylo optimální. Myslí si, že vychovatelé mu v jeho věku volný čas zorganizují mnohem lépe a pozná díky tomu nové věci.

10.3 POHLED VYCHOVATELŮ

V tomto dětském domově nejsou vychovatelé moc spokojeni s nabídkou zájmových kroužků, ale přičítají to především špatné lokalizaci zařízení a také ne zcela optimálnímu vybavení zařízení. Jako největší zápor vychovatelé uváděli malou a nevybavenou tělocvičnu a také malý areál. Naopak jako klad uváděli umístění zařízení blízko lesů, takže jsou děti ve spojení s přírodou a mají možnosti mnoha výletů. Jako velký klad také uvádějí zapojení zařízení v rámci Českého hnutí speciálních olympiád, kdy se mají svěřenci možnost dostat do různých koutů světa.

V rámci víkendových volnočasových aktivit plánují vychovatelé různé možnosti výletů za poznáváním okolí a památek, muzeí, zámků apod. Velký problém vychovatelé vidí v různorodosti dětí, kdy mnoho z nich má diagnostikovanou psychiatrickou poruchu a je velký problém s nimi nějakou volnočasovou aktivitu naplánovat.

Kdyby měli vychovatelé možnost, byli by rádi za modernizaci zařízení a upravení prostor rodinných skupin.

11 PŘÍPADOVÁ STUDIE DĚTSKÉHO DOMOVA Č.2

11.1 POZOROVÁNÍ V ZAŘÍZENÍ

V tomto dětském domově panovala v době mého výzkumu velmi příjemná atmosféra. Jak děti, tak i vychovatelé byli milý a k mému překvapení i docela otevření. Děti byly zvyklé, že do zařízení občas někdo přijede kvůli své závěrečné práci a klade jim dotazy.

Nesetkala jsem se tu s odmítavým postojem, děti během rozhovoru nebyly jen vážné, ale i jsme se zasmály, když mi vyprávěly různé historky, co se jim někdy přihodily.

V zařízení jsem byla celkem 3 x a vždy mi byli všichni připraveni pomoci či poradit.

11.2 ROZHOVORY A KAZUISTIKY VYBRANÝCH RESPONDENTŮ

1. Anna, 17 let

Anna je v dětském domově od 8 let spolu se svým starším bratrem. Do ústavní výchovy se dostali kvůli špatné sociální situaci a proto, že u nich byla velmi zanedbaná školní docházka. Kontakt se svou rodinou má minimální, a to jen telefonicky s otcem.

Anna chodí na střední odborné učiliště, obor cukrář. Tento obor si vybrala sama a zatím ji baví. Ráda peče i v zařízení pro ostatní děti na skupině. Anna byla při rozhovoru milá, odpovídala mi na všechny mé otázky bez problému.

Anna má ve všední den volný čas od večere do své večerky. Ze školy přijíždí okolo 16 hodiny a do večere dělá úkoly a připravuje se na výuku. O víkendech bývají organizovány různé akce a je jen na ní, zda se chce zapojit. Volný čas si Anna organizuje sama, ale někdy se ráda zapojí, protože se jí některé víkendové aktivity líbí více. Ráda jezdí plavat. Anna má už jen jeden zájmový kroužek a to klavír, na který chodí k paní lektorce, která dochází do dětského domova. Když byla mladší, chodila na několik kroužků, jednalo se o výtvarný kroužek, keramiku a jógu, ale její zájem o ně již opadl. S nabídkou kroužků je spokojená, ale žádný jiný kromě klavíru jí neláká. Prostor pro rozvíjení jejích zájmů podle svých slov má, nejvíce využívá hudebnu.

Za velký plus považuje tělocvičnu, hřiště, a právě hudebnu a keramickou dílnu. Na svém volném čase zatím měnit nic nechce, vše jí vyhovuje tak, jak je. Má dostatek času na své zájmy, ale i na učivo. O svém volném čase Anna poslouchá ráda hudbu a chodí plavat. Největší uspokojení Anně přináší klavír a poslech hudby. S celkovou organizací volnočasových aktivit je spokojena a je ráda, že se může svobodně zapojit. I přesto, že si svůj volný čas z většiny organizuje sama, je ráda za pomoc od vychovatelů, například právě při víkendových akcích. Jako své největší přání v zařízení by měla rozšíření hudebny, protože v ní tráví dost svého volného času a v současné době je tam málo místa.

Anna je sedmnáctiletá dívka, která ví, co chce a umí si určit své priority. Chce si dodělat školu a uvažuje, že si po ukončení svého dosavadního učebního oboru udělá ještě jeden, aby mohla zůstat v dětském domově i po dosažení zletilosti. Osamostatnit se zatím nechystá.

2. Ema, 13 let

Ema je 13 letá slečna, která žije se svými 3 sourozenci v dětském domově 8 let. S rodinou je spíš ve sporadickém kontaktu. Matka ji kontaktuje většinou telefonicky, otec o ni a její sourozence žádný zájem nejeví.

Ema navštěvuje 7. ročník základní školy. Jedná se o žákyni s průměrným prospěchem, ve škole nemá žádné výrazné výchovné problémy. V rozhovoru se Ema zmínila, že by se v budoucnosti ráda stala kosmetičkou.

Dle Emy má nejvíce volného času, kdy odpočívá nebo se věnuje přípravě do školy v pozdějších odpoledních hodinách. V týdnu navštěvuje kroužek kreslení, který probíhá v rámci zařízení. Dále je také členkou volejbalového týmu, který trénuje 3 krát týdně a v sezoně se účastní víkendových volejbalových utkání. Mimo zájmových aktivit Ema svůj volný čas tráví se svými kamarády a hraje hry na PC.

Ema velice oceňuje, že ji zařízení podporuje ve hře volejbalu, a to především formou dovážení na tréninky a na zápasy, které se často konají i mimo místo jejího bydliště. Se způsobem trávení svého času je Ema spokojená, přiznává, že občas přemýšlí nad tím, že přestane navštěvovat kroužek výtvarky, který pořádá dětský domov, protože má pocit, že by získala více volného času, který by nebyl organizovaný. Dodává, že pokud se rozhodne z kroužku odejít, nikdo jí nebude bránit, neboť vychovatelky v domově respektují rozhodnutí a přání dětí.

Ema je se svými volnočasovými aktivitami spokojená a ví, že kdyby chtěla, mohla by navštěvovat další kroužky, které ji nabízí dětský domov – atletika, gymnastika, flétna, zpěv, hra na kytaru nebo i další cenově dostupné aktivity, které jsou organizovány mimo zařízení. V současné době však o žádné další kroužky zájem nejeví, neboť cítí, že už v jejím životě pro další aktivity mimo kreslení a volejbalu nezbývá prostor.

3. Kryštof, 24 let

Kryštof žije v dětském domově od svých 3 let a v současné době je mu 24 let. Matka mu zemřela před jeho nástupem do ústavního zařízení, je v kontaktu se svým otcem, který ho pravidelně navštěvuje.

Kryštof se příliš v dětském domově nezdržuje, studuje Vysokou školu ekonomickou, obor Mezinárodní obchod a přes týden pobývá na vysokoškolské koleji. Dětský domov navštěvuje o víkendech v případě, že nejede na návštěvu k otci. Jeho pobyt v dětském domově je již dobrovolný a je opatřen „smlouvou o dobrovolném pobytu v zařízení“.

Kryštof jako student vysoké školy většinu svého času věnuje studium. Škola ho baví a snaží se mít ve studiu co nejlepší výsledky. V případě, že mu zbývá volný čas, věnuje se plavání a nárazově navštěvuje plavecký oddíl, za který v mladším věku závodil a jehož členství v něm dále financuje dětský domov.

Při návratu do minulosti Kryštof vzpomíná, že měl v dětském domově mnoho příležitostí, jak aktivně naplnit svůj volný čas. Oceňuje především to, že ho nikdo nikdy do žádné aktivity nenutil, a že měl vždy možnost výběru, popřípadě pomoc formou otevřené diskuze s vychovateli nad tím, o co se zajímá a co by opravdu chtěl. Uvádí, že si myslí, že pokud by byl žil v biologické rodině, nedostal by zdaleka tolik příležitostí pro svůj rozvoj, jako dostal v dětském domově.

V současné době je rád, že mu dětský domov umožnil nadále navštěvovat plavecký oddíl, ve kterém dříve závodil a pomáhá mu členství v něm financovat, neboť přiznává, že by bez pomoci zařízení svůj zájem nezvládl uhradit. Kryštof neuvádí žádný jiný koníček, kterým by se chtěl zabývat a potřeboval by v něm podporu ze strany zařízení. Je však přesvědčený, že pokud by na nějaký takový narazil a chtěl se mu začít věnovat, může se na zařízení obrátit a najde v něm požadovanou pomoc.

4. Jaroslav, 19 let

Jaroslavovi je 19 let a v současné době je ve 4. ročníku střední školy technické. V tomto dětském domově je 9 let, tedy od svých 10 let. Se svou rodinou v kontaktu není. Svého biologického otce nikdy nepoznal, vyrůstal s matkou, která neměla stálého partnera. Do dětského domova byl umístěn hlavně kvůli špatným podmínkám pro výchovu, kdy Jaroslav nechodil do školy, byl doma sám a toulal se po nocích po městě a matka často nebyla doma.

Jaroslav si v nynější době svůj volný čas organizuje sám. Do víkendových aktivit se zapojuje jen občas, a to většinou jen na sportovní akce. Když byl Jaroslav mladší, navštěvoval v areálu domova kroužek kytary a piana. Stále ještě navštěvuje fotbalový sportovní klub, kde je registrován jako hráč, ale i jako trenér mládeže.

S nabídkou volnočasových aktivit byl spokojen, měl možnost se zapojit do kroužku, do kterého chtěl. V zařízení měl vždy prostor pro rozvíjení svých zájmů, a to zejména díky vybavené hudebně.

V současné době se o volném čase věnuje jen fotbalu, a to jako aktivní hráč i jako trenér. Tato aktivita mu stačí, protože se musí připravovat na svou maturitní zkoušku.

Když byl Jaroslav mladší, byl rád za určitou organizaci svého volného času, hlavně za tu víkendovou. Skoro o každém víkendu byla organizována nějaká akce, ať už v zařízení, nebo mimo něj.

Jaroslav vždy za velkou výhodu tohoto dětského domova považoval velký areál, ve kterém je menší fotbalové hřiště, dětské hřiště s prolézačkami a prostorná zahrada.

5. Lukáš, 15 let

Lukáš je v dětském domově spolu se svými dvěma mladšími sourozenci 6 let. Do dětského domova přišli od své babičky, která je vychovávala, ale která kvůli svým zdravotním problémům další péči o ně nezvládla. U babičky je nechala matka, když bylo Lukášovi 7 let a žádný další kontakt s nimi nenavázala.

Lukáš moc volného času nemá, protože 3 x týdně chodí na fotbalový trénink. S programem o víkendech a prázdninách je velmi spokojen. Velice často se zapojuje do různých organizovaných akcí, a to převážně sportovních. Sport ho velmi baví a naplňuje ho.

S nabídkou volnočasových aktivit a zájmových kroužků je Lukáš spokojen, měl velký výběr, ale vybral si jen fotbal. Žádný jiný kroužek, na který by rád chodil a který není v nabídce, ho nenapadl.

S vybavením dětského domova je spokojen. Kdyby však mohl něco změnit, uměl by si představit, že by v areálu bylo velké fotbalové hřiště a pořádné branky.

Lukáš by chtěl mít více volného času, který by mohl trávit se svými přáteli, ale fotbalu a fotbalových tréninků se vzdát nechce.

Mimo fotbalu nachází zálibu ve hraní počítačových her. Tyto dvě aktivity mu přinášejí největší radost.

Svůj volný čas si chce organizovat sám. O víkendech je však vděčný za určitou organizaci, protože mu přináší více možností a větší rozhled, a to převážně díky zajímavým programům, které se o víkendech konají.

6. František, 14 let

František žije v dětském domově 3 roky spolu se svou mladší sestrou. Do domova byl umístěn kvůli drogové závislosti matky a kvůli týrání ze strany matčina partnera.

František navštěvuje 8. třídu základní školy. Kvůli svým zájmům nemá moc času na kamarády, což si dobře uvědomuje.

František chodí 3 x týdně na trénink fotbalu a skoro každou sobotu má zápas. Dále František navštěvuje také kroužek kytary a jógy. O víkendech se aktivně zapojuje do všech nabízených akcí, protože ho baví.

František se dobrovolně zapojuje do několika zájmových kroužků. I když ví, že by na další kroužek neměl čas, rád by chodil na hokej, který ale v nabídce zatím není. Jinak je František s nabídkou zájmových činností spokojen. Našel by ještě několik kroužků, které by se mu líbily, jako například florbal, který se mu však kryje s tréninky fotbalu, který je pro něj důležitější.

Na svém volném čase by chtěl jen změnit to, aby měl možnost trávit více času s přáteli, ale neví, jak toho docílit, aby si zachoval i všechny své aktivity.

Večer tráví nejvíce volného času na PC hraním her a surfování na internetu, převážně na YouTube. Největší uspokojení mu ale přináší sport a používání PC a internetu je pouze jeho okrajový koníček.

7. Adriana, 16 let

Adriana je 16 letá dívka, která žije v dětském domově již 7 let. Je zde spolu se svými čtyřmi mladšími sourozenci. Adriana je jediná, která žila v původní rodině. Ostatní děti byly umístěny ihned po porodu do kojeneckého ústavu a dále do dětského domova. Adriana je v kontaktu s matkou, která jezdí na návštěvu přibližně 4 x do roka. Domů na propustky si ani jedno dítě nebere. Adriana má ještě další 2 sourozence v kojeneckém ústavu.

Adriana moc volného času nemá, věnuje se hodně učení a přípravě do školy. Při plánování víkendových aktivit má téměř vždy možnost výběru, zda se zapojit chce, nebo ne. Jelikož je Adriana akční, na výlety a různé akce jezdí ráda a zapojuje se do nabízených aktivit.

V současné době se již nevěnuje žádnému zájmovému kroužku. Na základní škole však navštěvovala několik zájmových činností. Nejvíce se věnovala činnosti v pěveckém sboru, hodinám piana a výtvarné výchově. Adriana by chtěla i v současné době ve zpívání ve sboru dále pokračovat, avšak dětský domov ani jeho okolí tuto aktivitu nenabízí. Dojíždět dále se jí nechce. Jediné, čemu se občas věnuje, je piano, na které si v dětském domově zahraje.

Adriana má v zařízení prostor pro rozvíjení svých zájmů, využívá především hudebnu a počítač, který má k dispozici na skupině. Hudba jí také přináší největší uspokojení, ráda relaxuje při poslechu svých oblíbených písniček.

Adriana si svůj volný čas organizuje ráda sama, ale především o víkendech je ráda, že se může zapojit již do zorganizované akce.

8. Kateřina, 25 let

Kateřina je v dětském domově od svých 8 let, tedy celých 17 let. V současné době je v domově už jen na „smlouvu o dobrovolném pobytu“, protože je již dávno plnoletá, ale stále studuje vysokou školu. Do dětského domova přijede jen občas na víkend, jinak bydlí s kamarádkou v Praze. S rodinou Katka v kontaktu není a zatím neměla potřebu se o nějaký kontakt pokoušet.

Jelikož je Kateřina již několik let dospělá, chvíli vzpomínala, jak to bylo s jejím volným časem. Kateřina navštěvovala hned několik zájmových kroužků. Věnovala se fotbalu, hraní na piano, činnosti v pěveckém sboru, gymnastice, volejbalu a plavání.

V současné době se již těmito aktivitám nevěnuje, nejvíce času věnuje studiu a své brigádě.

S nabídkou zájmových aktivit v zařízení dětského domova i mimo něj byla vždy nadměru spokojena, měla možnost vybírat z velké škály zájmových aktivit a věnovat se velkému počtu zájmových činností.

Kateřina se vždy zapojila do organizovaných akcí jak v dětském domově, tak i do akcí mimo domov. Nikdy neměla potřebu si svůj čas striktně organizovat samostatně. I teď, když žije víceméně samostatně, se jí občas zasteskne po mnoha akcích, které v domově zažila a kterým měla možnost se věnovat.

S vybavením domova byla Kateřina spokojená, i když za jejího pobytu v domově ještě nebyla hudebně takto vybavená. Za velký klad i s odstupem času považuje obrovský areál, který hojně využívala.

9. Vanda, 24 let

Vanda je v dětském domově od svých 13 let spolu se svými dvěma mladšími bratry, kterým je 15 a 17 let. V dětském domově jsou kvůli smrti jejich matky. Poté se o ně neměl, kdo další starat, protože jejich otec s nimi nikdy nežil. Vanda studuje druhým rokem na vysoké škole a v zařízení je z důvodu plnoletosti pouze na „smlouvu o dobrovolném pobytu“.

Vanda se do zájmových kroužků nikdy příliš nezapojovala. Jediný zájmový kroužek, na který chodila, byla hra na piano. Této aktivitě se věnovala přímo v zařízení domova ve vybavené hudebně.

O víkendech se účastnila aktivit jen výjimečně, raději trávila volný čas s kamarády. Když jí ale nějaký program zaujal, ráda se zapojila. v domově jí nikdy nikdo nenakázal, aby se některé aktivity zúčastnila, vše bylo dobrovolné.

S vybavením domova byla Vanda ale vždy spokojena, nejvíce využívala velký areál a přilehlý park, do kterého chodila s kamarády. S nabídkou zájmových kroužků byla také spokojena, měla velký výběr, ale nikdy jí nelákalo vyzkoušet něco dalšího než kroužek piana.

Vanda vždy ocenila volnost, kterou měla v organizaci volného času. Jako velký klad viděla to, že jí nikdo do ničeho nenutil a měla možnost si vybrat jen takové aktivity, o které měla zájem.

10. Jana, 18 let

Jana je v dětském domově spolu se svým mladším bratrem již 7 let. Pravidelně spolu jezdí vždy 1 x měsíčně na víkendovou propustku k babičce. S rodiči v kontaktu nejsou. K babičce jezdí jen na víkend, protože ta se o ně kvůli svému zdravotnímu stavu nedokáže dlouhodobě postarat. Jana navštěvuje druhým rokem střední školu zemědělskou, obor veterinární technik.

Jana se o svém volném čase nejvíce věnuje školní přípravě k maturitní zkoušce. O víkendech jezdí nejčastěji právě na propustky k babičce spolu se svým bratrem. Do akcí, které jsou v areálu, se občas zapojuje, ale na akce, které jsou mimo areál, spíše nejedí. Raději se věnuje přípravě do školy nebo je v kontaktu se svými přáteli. Když byla mladší, chodila Jana nejraději na canisterapii.

Ve zvířatech Jana našla velkou oblibu a ráda se věnuje také práci s nimi. Canisterapie jí přivedla i na myšlenku, že by s nimi chtěla pracovat také do budoucna. V současné době Jana studuje obor veterinární technik, kdy přijde na své praxi do kontaktu s různými zvířaty. Chtěla by proto pokračovat i na vysokou školu a jednou by se chtěla stát veterinářkou.

Jana ví, co v životě chce, a právě proto jí moc volného času nezbyvá. Uvědomuje si, že jestli se chce dostat na vysokou školu s tímto zaměřením, musí se studiu věnovat více než její vrstevníci.

Jana také navštěvovala dva roky keramickou dílnu a již zmíněnou canisterapii. Kromě toho ji žádný jiný zájmový kroužek nelákal, i přes velmi pestrou nabídku.

S vybaveností domova byla také spokojená, vždy ocenila především velký areál a přilehlý park.

11.3 POHLED VYCHOVATELŮ

Vychovatelé v tomto dětském domově jsou vděční za velký výběr zájmových kroužků, a především za velký areál. Ten využívají především v letních měsících, kdy jsou s dětmi převážně venku. Za další velké pozitivum tohoto zařízení vidí vychovatelé zázemí pro sport, kdy se využívá fotbalové hřiště i tělocvična. V zimě chodí s dětmi po večerech do tělocvičny, kde s dětmi zejména mužští vychovatelé hrají různé míčové hry.

Někteří vychovatelé s dětmi navštěvují také hudebnu, kdy s dětmi hrají hlavně na basové kytary.

V tomto dětském domově vychovatelé považují nabídku zájmových kroužků jako nadstandardní a přičítají to tomu, že dětský domov je umístěn ve městě a blízko základní školy, ve které probíhají kroužky. Jako velkou výhodu vychovatelé vidí zapojení zařízení v soutěžích v rámci DD Cupu. Jako nevýhodu ovšem vidí v samotných dětech, kdy mnozí z nich trpí psychiatrickými poruchami a práce s nimi je velmi obtížná, převážně v kolektivu.

Vychovatelé také oceňují organizaci dětského domova, především rodinné skupiny, kdy každá skupina má svoje zázemí v podobě "bytečku". Jako velkou nevýhodu ovšem vidí ve stáří prostor a také ve vybavení.

12 PŘÍPADOVÁ STUDIE DĚTSKÉHO DOMOVA SE ŠKOLOU Č.1

12.1 POZOROVÁNÍ V ZAŘÍZENÍ

V tomto dětském domově se školou byla v době rozhovoru vcelku klidná atmosféra. Vychovatelé ke mně byli velmi milý a vycházeli se vším vstříc. Pomohli mi vybrat respondenty a seznámili mě s nimi.

Děti a mladí lidé z tohoto zařízení jsou zvyklí na různé lidi, kteří s nimi přijdou dělat rozhovory. Proto většina z nich nebyla překvapena, když jsem přišla já. Nejprve jsem se s nimi seznámila, vysvětlila jim koncept mé diplomové práce a ujistila je o anonymitě jejich odpovědí. S některými respondenty jsem měla ze začátku problém, protože se přede mnou předváděli, ale nakonec se dokázali uklidnit a soustředili se na mnou kladené otázky.

V tomto zařízení jsem byla celkem 2 x a neměla jsem žádné velké problémy.

12.2 ROZHOVORY A KAZUISTIKY VYBRANÝCH RESPONDENTŮ

1. Martin, 16 let

Martin je v dětském domově se školou 3 roky. Předtím byl umístěn v dětském domově. Do dětského domova se školou byl přemístěn kvůli velkým problémům v chování jak ve škole, tak i v zařízení. V dětském domově se školou nemá se vzděláváním takové problémy, a to především díky tomu, že škola je přímo v zařízení. S rodiči není v kontaktu a podle jeho slov po tom zatím ani netouží.

Martin je aktuálně v 9. třídě základní školy, protože již jednou musel opakovat ročník. Ze začátku našeho rozhovoru se Martin předváděl, ale po chvíli se uklidnil a odpovídal v klidu a uvolněný.

Martin v dětském domově se školou má nejvíce volného času o víkendech. Ve všední den má zase volný čas po večeři. O víkendu si může vybrat vždy z několika aktivit, které dopředu připraví vychovatelé. Vždy je alespoň jedna z akcí sportovního charakteru. Martin měl při výběru volnočasových aktivit vždy možnost výběru, preferuje spíše sportovní aktivity. O víkendu si ale vždy musí některou aktivitu vybrat.

Ze zájmových kroužků si vybral fotbal a střelbu ze vzduchové pušky a z luku. Všechny tyto kroužky jsou v areálu dětského domova se školou. V nabídce nebyl žádný kroužek, který by byl mimo areál. Martin je s nabídkou volnočasových a zájmových aktivit spokojen. Martin ve svém volném čase a při dobrém počasí využívá skatepark, který se také nachází v areálu. Rád jezdí na inline bruslích i skatebordu. V zařízení velmi oceňuje velké možnosti sportovního vyžití. Využívá nejen tělocvičnu, kde je i horolezecká stěna a velká trampolína, ale i velký venkovní areál. Na svém volném čase zatím nechce měnit nic, všechno mu vyhovuje. O svém volném čase se nejvíce věnuje jízdě na skatebordu a svým přátelům v zařízení.

2. Tereza, 14 let

Tereza je v tomto dětském domově se školou od svých 12 let. Předtím byla 6 let v dětském domově. Kvůli svým několika útěkům byla přemístěna do dětského domova se školou. Tereza utíkala z dětského domova vždy, když měla nějaký problém a nevěděla, jak ho vyřešit. Policie jí vždy do několika dní ale našla a přivezla zpět. V kontaktu je pouze s matkou, vždy jednou za měsíc k ní jezdí na víkend na propustky. Svého biologického otce nikdy nepoznala.

Tereza je v 6. třídě základní školy. Díky častým absencím, které se jí nashromáždily především jejími útekami, musela Tereza opakovat ročník, protože nezvládala probíranou látku. V současné době v zařízení nemá se vzděláváním žádný závažný problém, neboť navštěvuje hodiny pravidelně a zvládá si tak lépe osvojit probírané učivo.

V týdnu má nejvíce volného času vždy po večeři, kdy se nejraději věnuje komunikaci s přáteli v zařízení nebo ráda tráví čas na PC. O víkendech a prázdninách ráda jezdí na výlety. V týdnu chodí na kroužek keramiky a na výtvarnou dílnu. Dochází také na kroužek volejbalu. V rámci turnajů pořádaných dětskými domovy DD Cupu jezdí spolu s dalšími dětmi v zařízení na soutěž v beachpřehazované. V zimě se účastní Zimní speciální olympiády od Českého hnutí speciálních olympiád, kde závodí v alpském lyžování. Velkou výhodou v tomto zařízení vnímá v zázemí. Ať už se jedná o prostornou keramickou a výtvarnou dílnu nebo vybavenou tělocvičnu, kam chodí na kroužek volejbalu a kde jednou týdně využívá lezeckou stěnu. V létě venku v areálu oceňuje také antukové volejbalové hřiště a nově postavený altánek. Na své organizaci volného času nepotřebuje v aktuální době nic změnit, vše jí zatím vyhovuje. Nabídka zájmových kroužků jí přijde velmi pestrá a vybrala si z ní. Za organizaci volného času

je ráda, a to především o prázdninách a víkendech, kdy jsou vždy vychovateli pořádány akce, z kterých si může vybrat. S vybavením a organizací volného času v zařízení je velmi spokojená a žádná možná změna jí nenapadla.

3. Alena, 16 let

Alena je v dětské domově se školou od svých 15 let. Do tohoto zařízení byla umístěna z důvodu nezvladatelného chování v základní škole i v SOS dětské vesničce, kde žila od svých 12 let spolu se svým mladším bratrem, který v SOS dětské vesničce zůstal. Obě děti byly umístěny do SOS vesničky, díky neuspokojivému rodinnému prostředí, kde děti vyrůstali. Alena je v dětské domově se školou 8 měsíců a stále si úplně nezvykla na zdejší režim. S rodiči Alena není v kontaktu, na základě špatných zkušeností s nimi se o navázání komunikace ani nesnaží.

Alena je v 9. třídě základní školy, protože již jednou musela opakovat ročník. Ve třídě si na nové spolužáky stále zvyká. Nejvíce jí podle jejích slov vadí, že ve škole nejsou jiné děti, než které jsou umístěny v zařízení, cítí se izolovaná od okolního světa.

Do žádného zájmového kroužku se zatím nezapojila, raději tráví čas na mobilu nebo na PC na sociálních sítích. V areálu dětského domova se školou nejvíce využívá altán, kde je podle jejích slov naštěstí Wi-Fi síť. Kromě pár kamarádek, které má na rodinné skupině s jinými dětmi moc nekomunikuje. O víkendech jezdí na výlety, které na ní zbydou, protože žádnou vlastní iniciativu neprojevuje a na nic se sama od sebe nepřihlásí. Vybavenost dětského domova se školou jí zaujalo, ale zatím ho nijak nevyužívá. Svůj volný čas by si nejraději organizovala sama, ale na otázku, jak by si tento čas zorganizovala, již odpovědět nedokázala. Sama se přiznala, že by asi stejně byla celou dobu na mobilu nebo na PC.

4. Eržika, 16 let

Eržika je v tomto dětské domově se školou od svých 13 let. Byla sem umístěna kvůli častým útěkům z dětského domova, kde byla předtím. V dětské domově byla dříve umístěna se svou mladší sestrou, se kterou se v současné době stýká jen sporadicky. Sociální pracovníce přibližně jednou za dva měsíce domluví společné odpoledne, kterého si Eržika začala velmi vážit, protože se jí po sestře stýská. Až po několika měsících si uvědomila své chybné jednání, ale už bylo pozdě, protože již byla přemístěna do nynějšího zařízení. S otcem v kontaktu není, protože se o ní ani o její sestru nestaral. Matka od nich odešla, když Eržice bylo 7 let.

Eržika chodí do 8. třídy základní školy, protože měla odklad a také jednou opakovala ročník. Školu navštěvuje ráda, zvykla si na menší kolektiv třídy, kde má kamarády a má i oblíbené učitele a na jejich hodiny se těší.

Eržika je sportovně nadaná. Svoje sportovní schopnosti rozvíjí na sportovních kroužcích, které navštěvuje. Jedná se o fotbal, volejbal, florbal a ping-pong. Také se ráda účastní lekcí na horolezecké stěně. V rámci turnajů pořádaných dětskými domovy DD Cupu se účastní mnoha soutěží. Eržika je také členkou Českého hnutí speciálních olympiád, kde reprezentuje svůj tým na zimní i letní speciální olympiády. Eržika velmi oceňuje vybavení dětského domova. Nejvíce využívá velmi dobře vybavenou tělocvičnu, ping-pongový sál, horolezeckou stěnu, skatepark nebo místo pro lukostřelbu. Také jednou za čtrnáct dní dochází na keramický kroužek, který jí také baví a odpočine si u něj. O víkendech velmi často jezdí na různé sportovní akce, soutěže a turnaje, ale když má náhodou volný víkend, ráda jezdí na různé výlety se svou rodinnou skupinou. Je ráda za organizaci volnočasových aktivit, protože ví, že by si je sama takto organizovat nezvládla. Tato organizace jí vyhovuje. V zařízení jí nenapadla žádná změna, kterou by aktuálně uvítala.

5. Fero, 17 let

Fero je sedmnáctiletý mladý muž, který je v tomto dětském domově se školou již 6 let. Byl sem umístěn pro své agresivní chování jak v zařízení, tak i ve speciální třídě základní školy, do které chodil. Se svými rodiči není v kontaktu, jen se svým starším bratrem, který za ním jezdí na návštěvy.

Fero v současné době chodí do druhého ročníku na odborné učiliště, které si sám vybral. V týdnu je jednou za čtrnáct dní na internátě, kdy chodí do školy a druhý týden chodí na praxi ve městě, kde je i dětský domov se školou.

Fero navštěvuje několik zájmových kroužků. Mezi ně patří fotbal, ping-pong, florbal, střelba ze vzduchové pušky a kroužek lukostřelby. Jednou týdně také dochází na lekce na horolezecké stěně. Fero se účastní jako atlet Speciálních olympiád. V rámci Českého hnutí speciálních olympiád byl v roce 2013 na zimních hrách speciálních olympiád v Koreji v Pyeong Changu a v roce 2015 na letních hrách v Los Angeles. Podle svých slov si těchto zážitků velmi váží, uvědomuje si, že kdyby nebyl umístěný v zařízení, nedostal by možnost navštívit tak vzdálená místa jako jsou Amerika a Korea. O víkendech se účastní sportovních akcí, kde reprezentuje zařízení nebo tráví čas se

svou rodinnou skupinou. Fero je velmi spokojen s vybavením areálu dětského domova se školou, především se sportovním vybavením. Oceňuje tělocvičnu, která má několik částí, kdy se jedna část využívá i jako posilovna, sál na ping-pong, horolezeckou stěnu a také dobře upravený sál na míčové sporty, ať už florbal, sálovou kopanou nebo basketbal. Ve venkovním areálu hojně využívá nejčastěji skatepark.

Během našeho rozhovoru nevymyslel žádnou aktivitu, kterou by chtěl v nabízených zájmových a volnočasových aktivitách změnit nebo přidat. To samé platí i ve vybavenosti zařízení.

6. Zoltán, 18 let

Zoltán je v dětském domově se školou již od svých 12 let. Předtím byl umístěn 4 roky v SOS dětské vesničce spolu se svým starším bratrem, který už je v nynější době plnoletý. Za Zoltánem jezdí na návštěvy a je s ním často v kontaktu přes sociální síť. Do dětského domova se školou byl umístěn kvůli svému problémovému chování ve speciální třídě základní školy a také v SOS dětské vesničce.

Zoltán v současné době chodí do třetího ročníku středního odborného učiliště. V týdnu je většinou na internátu a na víkendy jezdí do dětského domova se školou. Vždy jeden týden měsíčně má praxi, kterou splňuje ve městě, které je blízko jeho náhradního domova. v tuto dobu je i přes týden v areálu DD a ŠJ.

Zoltán díky svému věku a častému pobytu na internátu nenavštěvuje žádný zájmový kroužek. Rád se však účastní akcí, které pořádá dětský domov o víkendech nebo prázdninách, neboť mu to dává možnost navštívit nová místa a zažít nevšední zážitky.

Zoltán nejvíce jezdí na akce s Českým hnutím speciálních olympiád. V rámci Zimních speciálních olympiád byl v roce 2013 v Koreji, kde reprezentoval České hnutí speciálních olympiád ve snowboardingu. V roce 2015 byl opět v rámci Českého hnutí speciálních olympiád v Los Angeles v rámci Letních her speciálních olympiád na Unified Sports Volleyball. Také jezdí v rámci turnajů pořádaných dětskými domovy DD Cupu na akce fotbalu a stolního tenisu.

S vybavením svého dětského domova se školou je naprosto spokojen, nenapadá ho jediná činnost, která ať už v období jeho dospívání nebo v aktuální době by nebyla k dispozici. To samé platí o vybavení jeho zařízení.

7. Jolana, 15 let

Jolana je patnáctiletá dívka, která je v dětském domově se školou od svých 13 let. Byla sem umístěna kvůli svému neovladatelnému chování v základní škole a také v dětském domově, kde byla předtím umístěna spolu se svou starší sestrou. Je v kontaktu jen se svou matkou, a to většinou jen po telefonu. V kontaktu se svou starší sestrou, která je již plnoletá a osamostatnila se. Za Jolanou jezdí minimálně jednou měsíčně na návštěvy. Podle jejích slov spolu mají hezký vztah.

Jolana chodí do 8. třídy v zařízení dětského domova se školou. V této třídě jí to zatím podle jejích slov vyhovuje, protože v její třídě je menší kolektiv, devět spolužáků. Probíranou látku zvládá průměrně.

Ve všední den má volný čas po večeři, když zrovna nemá nějaký zájmový kroužek. Z nabídky zájmových kroužků si vybrala volejbal, ping-pong a keramickou dílnu. Ping-pong hraje v rámci Českého hnutí speciálních olympiád. V rámci tohoto hnutí jezdí také na Zimní hry Speciálních olympiád, kde závodí v alpském lyžování. Jolaně se líbí víkendová organizace volného času, kdy má vždy na výběr z několika nabízených aktivit. Minimálně jedna z nich je vždy sportovní, protože o to je největší zájem. Prostor pro rozvíjení svých zájmů považuje za velký, na začátku školního roku měla na výběr z mnoha zájmových kroužků. V zařízení velmi oceňuje rozlehlý areál, který je vybaven hřištěm, skateparkem, místem pro lukostřelbu, střelbu ze vzduchové pušky a také nově postaveným altánem, který se hojně využívá hlavně v letních měsících. Největší uspokojení jí přináší sport. Občas by ocenila větší volnost v organizaci svého volného času, ale je naopak ráda, že o víkendech je naplánovaných mnoho akcí, ze kterých si vždy může vybrat.

8. David, 17 let

Davidovi je 17 let a v dětském domově se školou je rok. Byl sem umístěn kvůli svým častým útekům z dětského domova. Zanedbával povinnou školní docházku a když si s nějakým problémem nedokázal poradit, raději utekl, aby problém nemusel řešit. Nejčastěji utíkal ke svému staršímu bratrovi, ale policie ho vždy do několika dní našla.

David chodí do 9. třídy základní školy v zařízení. Vzhledem ke svému věku by měl být již na střední škole nebo na učilišti, ale vzhledem k jeho špatným studijním výsledkům a také častým absencím musel dva ročníky opakovat. V tomto zařízení se David trochu zklidnil, především za to vděčí velkému sportovnímu vyžití.

Ve všední den má David volný čas vždy po večeři. Většinou si ale zvolil nějakou zájmovou aktivitu. Jen jeden den v týdnu má nevyužitý volný čas, který tráví většinou u počítače nebo s kamarády v zařízení. O víkendech často jezdí na různé sportovní akce, nejvíce v rámci turnajů pořádaných dětskými domovy DD Cupu se účastní mnoha soutěží nebo Českého hnutí Speciálních olympiád. David si zvolil několik zájmových kroužků, patří mezi ně fotbal, florbal, lekce na horolezecké stěně, střelbu ze vzduchové pušky a také v letních měsících využívá spolu s kamarády skatepark. Největší potěšení mu poskytuje sport. Ví, že se při něm dokáže dobře uklidnit a učí se tím zvládat svůj vztek. S vybavenou zařízením je spokojen, oceňuje především dobře vybavenou tělocvičnu s horolezeckou stěnou a také s posilovnou. V předchozím zařízení podle jeho slov bylo vybavení areálu mnohem chudší a zastaralejší.

9. Daniel, 16 let

Danielovi je 16 let a v dětském domově se školou je již 4 roky. Byl sem umístěn kvůli nezvladatelnému chování v základní škole, které je přičítáno jeho diagnostice ADHD. Daniel byl předtím umístěn v dětském domově. S rodiči je ve velmi omezeném kontaktu, matka se ozve telefonicky přibližně jednou za tři měsíce.

Daniel chodí do 8. třídy a díky své diagnóze ADHD má problém s probíranou látkou a se samotným soustředěním v hodině. Právě proto je velmi rád za širokou nabídku zájmových kroužků a volnočasových aktivit, při kterých dokáže vybit svou přebytečnou energii a uklidnit se.

Ze zájmových kroužků si vybral fotbal, florbal, volejbal, ping-pong a lekce na horolezecké stěně. V týdnu mu skoro žádný volný čas nezbyvá, protože každý den má nějaký zájmový kroužek. Jinak každou volno chvíli tráví buď s kamarády, nebo na počítači. O víkendech velmi oceňuje širokou škálu volnočasových aktivit, ze kterých si nejvíce vybírá sportovní aktivity. Právě sport mu přináší největší uspokojení. Moc se mu líbí vybavená tělocvična a také rozlehlý areál, který rád využívá. Je rád za organizaci volného času od vychovatelů, protože podle svých slov ví, že kdyby si měl vše organizovat sám, na nic by nechodil. S vybaveností zařízení je spokojený, jen by chtěl větší hřiště na fotbal.

10. Berenika, 19 let

Berenice je v současné době 19 let a v dětském domově se školou je od svých 14 let. Byla sem umístěna kvůli svému problémovému chování v předchozím dětském

domově a kvůli svým útekům ze zařízení. Právě kvůli útekům měla velmi slabou školní docházku a musela opakovat ročník. S rodinou v kontaktu není, jen se svým starším bratrem, který za ní jezdí na návštěvy.

V současné době navštěvuje Berenika 2. ročník středního odborného učiliště a přes týden bydlí na internátu. Když má praxi, je v zařízení i během týdne, neboť praxi plní ve městě, kde je umístěno i zařízení. Přestože je Berenika plnoletá, chce si dodělat výuční list, než ze zařízení odejde.

Zájmový kroužek již žádný nenavštěvuje, ale když ještě chodila na základní školu v zařízení, navštěvovala kroužek volejbalu, florbalu, ping-pongu a také keramické a výtvarné dílny. Kvůli pobytu na internátu zájmové kroužky nestíhala. Proto je i teď ráda, když se může o víkendu zapojit do organizovaných činností. Nejraději si vybírá sportovní činnosti. Vždy ocenila především celoroční soutěže DD Cupu, do kterého se zapojovala především v ping-pongu. S vybavením zařízení byla vždy nadměru spokojena, ocenila především velký areál a moderní vybavenou tělocvičnu s posilovnou.

12.3 POHLED VYCHOVATELŮ

Tento dětský domov se školou má velkou nabídku zájmových kroužků a také volnočasových aktivit. Podle vychovatelů, kteří v něm pracují, je největší výhodou tohoto zařízení nově postavený, moderní a velký areál.

Nabídka zájmových kroužků je velmi pestrá a jako velké pozitivum vychovatelé uvádějí zapojení zařízení v rámci DD Cupu a také v Českém hnutí speciálních olympiád, kdy se díky tomuto hnutí již mnoho svěřenců podívalo do různých koutů světa.

Volnočasové aktivity jsou organizovány vychovateli a ti se snaží o pestrou a atraktivní nabídku, která jejich svěřence většinou nadchne. Právě ale díky tomu, že toto zařízení je pro děti s problémovým chováním, většina volnočasových aktivit se odehrává v zařízení nebo v jeho blízkosti.

13 PŘÍPADOVÁ STUDIE DĚTSKÉHO DOMOVA SE ŠKOLOU Č.2

13.1 POZOROVÁNÍ V ZAŘÍZENÍ

V druhém dětském domově se školou jsem byla v období před Vánoci, takže tam panovala příjemná vánoční atmosféra, ale také tam byly určité zmatky právě kvůli vánočním přípravám.

Děti a mladí lidé z tohoto dětského domova, se kterými jsem dělala rozhovor, byli zvyklí na cizí lidi, kteří s nimi dělají rozhovory, proto je moje přítomnost nevyvedla z míry. S většinou z respondentů jsem neměla problém, byli milý a otevřeně mi na mé otázky odpovídali. Někteří respondenti byli ze začátku nedůvěřivý, ale po chvíli i oni odpovídali otevřeně a upřímně.

V tomto zařízení jsem byla celkem 2 x a neměla jsem žádné velké problémy.

13.2 ROZHOVORY A KAZUISTIKY VYBRANÝCH RESPONDENTŮ

1. Eva, 15 let

Eva je patnáctiletá slečna, která je v tomto dětském domově se školou od svých třinácti let. Je v telefonickém kontaktu se svou matkou a starší sestrou, která již není v ústavní výchově a osamostatnila se. Do tohoto zařízení byla umístěna kvůli svým útěkům k matce. Útěky řešila své problémy v domově i ve škole.

Eva chodí do 9. třídy základní školy, která je v zařízení ústavní výchovy. Ve škole nemá s probíranou látkou problém, nejvíce jí jde matematika.

Je ráda za organizaci svého volného času, protože s tím má sama problém. V týdnu má nejvíce volného času po večeři. Tento svůj volný čas tráví nejraději se svými kamarádkami v areálu dětského domova se školou nebo na sociálních sítích. Z velké nabídky zájmových kroužků si vybrala míčové hry, taneční kroužek a breakdance, chovatelský kroužek a jezdecký kroužek. Eva oceňuje vybavení tohoto dětského domova, nejvíce dobře vybavenou tělocvičnu, ve které tráví hodně času díky svým zájmovým kroužkům. Tanec jí velmi baví a také naplňuje.

2. Vašek, 13 let

Vaškovi je 13 let a v tomto dětském domově se školou je 7 měsíců. Do tohoto zařízení byl umístěn kvůli velkým problémům v chování jak v základní škole, tak i v předchozím dětském domově. Vašek měl velké problémy se spolužáky, které slovně i fyzicky napadal. Stejně problémy měl i v zařízení s ostatními dětmi. V kontaktu se svými rodiči není, má dva mladší bratry, kteří zůstali v dětském domově.

Vašek chodí do 5. třídy základní školy v zařízení, kde zatím nemá žádné problémy s ostatními spolužáky, protože jich je ve třídě jen šest. S probíranou látkou také problémy nemá, látku zvládá. Jde mu především matematika.

Vašek má v týdnu nejvíce volného času po večeři, kdy je rád na počítači nebo hraje hry na playstationu s kamarády. O víkendech jezdí rád na různé akce, ať už sportovní nebo kulturní. V týdnu navštěvuje zájmový kroužek florbalu a fotbalu. V rámci své dobré adaptace na nové prostředí navštěvuje jezdecký kroužek - hiporehabilitaci. Koně a poníky si velmi oblíbil, vždy se tím uklidní. V zařízení velmi oceňuje velký areál, kde je různé sportovní vyžití. Také tělocvična základní školy je velmi dobře vybavena. Žádný jiný kroužek, na který by chtěl ještě chodit, ho nenapadl. Je rád za organizaci svého volného času, protože ví, že by si sám svůj volný čas neuměl zorganizovat. S vybavením zařízení je spokojen, nenapadlo ho nic, co by si přál změnit.

3. Tereza, 17 let

Tereze je 17 let a v tomto dětském domově se školou je od svých 14 let. Byla sem umístěna kvůli svému nezvladatelnému chování ve škole i v dětském domově, kde byla předtím umístěna. Na základě vyšetření jí bylo diagnostikováno ADHD. S rodiči v kontaktu není a v současné době po tom ani netouží.

Tereza chodí na střední odborné učiliště, které je v blízkosti dětského domova se školou. Chodí do prvního ročníku obor kuchař, číšník.

Ve všední den má Tereza nejvíce volného času vždy po večeři, kdy má již splněné všechny své studijní povinnosti. O víkendech je v jejím zařízení vždy realizován nějaký volnočasový program, kterého se může podle chuti zúčastnit a vybrat si. V týdnu Tereza navštěvuje jezdecký kroužek, na který dochází již od svého umístění do tohoto zařízení. Tato hiporehabilitace jí vyhovuje, koně si velmi oblíbila a dokáže se na tomto kroužku uklidnit. Tento kroužek jí přináší největší uspokojení. Nabídka zájmových kroužků byla vždy velmi pestrá, ale jiný kroužek, než hiporehabilitaci si nikdy nevybrala. Zázemí pro

zájmové kroužky a také volnočasové aktivity shledává jako uspokojující. Vyhovuje jí především rozlehlý areál a dobře vybavená tělocvična, kterou ale využívá jen sporadicky. Je ráda za víkendovou organizaci volného času, kdy má možnost si vybrat z několika nabízených aktivit.

4. Nicolas, 16 let

Nicolas je v tomto dětském domově se školou od svých 14 let, kdy sem byl umístěn kvůli svým častým útekům z dětského domova a nezvladatelnému chování ve škole i v zařízení, díky své diagnóze ADHD. Nicolas je v kontaktu s matkou a se svou starší sestrou, která s ním byla umístěna v původním dětském domově, ale v současné době je již plnoletá a žije samostatně. Jeho sestra spolu s matkou jezdí za Nicolasem vždy jednou za měsíc na návštěvy a berou si ho na celodenní propustku.

Nicolas chodí do 8. třídy základní školy v zařízení. Probíranou látku zvládá vcelku dobře, ale problém je s jeho pozorností v hodině, kterou kvůli své diagnóze ADHD neudrží a často vyrušuje.

Nicolas ve všední dny nemá moc volného času, a to především díky svým zájmovým kroužkům, které si vybral. Volný čas, který mu zbyde, tráví na sociálních sítích a na PC. Ze zájmových kroužků, které zařízení nabízí, si vybral fotbal, florbal a plavání. Proto má každý den nějaký zájmový kroužek, který mu zabírá hodně volného času. O víkendech jezdí buď na různé turnaje nebo soutěže, nebo si může vybrat nějaký nabízený program, který zorganizovala některá rodinná skupina. S vybavením zařízení je velmi spokojen, líbí se mu vybavená tělocvična, kterou využívá především v zimě a také velký rozlehlý areál, který nabízí mnoho sportovních možností.

5. Honza, 17 let

Honza je sedmnáctiletý hoch, který je v tomto dětském domově se školou čtyři roky. Do tohoto zařízení byl umístěn kvůli zanedbávání povinné školní docházky, kterou zanedbával kvůli svým útekům ze zařízení. S rodiči v kontaktu není, jen se svou starší sestrou, která za ním občas jezdí na návštěvy.

Honza v aktuální době navštěvuje první ročník odborného učiliště, které je v blízkosti jeho zařízení. Právě proto tam může bez problému dojíždět. Jeho chování se již srovnalo, uvědomil si, že jeho útky byly chyba a že se tím nikdy nic nevyřešilo.

Honza má nejvíce volného času ve všední dny po večeři, pokud nemá nějaký zájmový kroužek. Honza stále navštěvuje kroužek fotbalu, florbalu a také je členem plaveckého oddílu. O víkendech jezdí většinou po nějakých soutěžích a turnajích. Pokud nemá žádnou soutěž, rád se účastní programů, které organizují rodinné skupiny. Při výběru svých volnočasových aktivit má volnost, ale rád se zapojuje již do připravených programů. S nabídkou zájmových kroužků a také volnočasových aktivit je spokojen, při rozhovoru ho nenapadl žádný jiný kroužek, který by chtěl navštěvovat a který by nebyl v nabídce. S vybavením zařízení je velmi spokojen, oceňuje hlavně velký areál, který hojně využívá. Za určitou organizaci svého volného času je vděčný. Ví, že by si ho nezorganizoval tak dobře. Občas ale také rád využívá určitou volnost, a chodí ven s kamarády nebo jen tak „lenoší“ v zařízení.

6. Diana, 17 let

Diana je v tomto zařízení již 5 let, tedy od svých 12 let. Byla sem umístěna kvůli svému nezvladatelnému chování v zařízení a v základní škole, do které docházela. Pro svou zátěž diagnostiky ADHD a také díky psychickým problémům, byla umístěna do tohoto dětského domova se školou. Se svou rodinou v kontaktu není. Zůstala v kontaktu jen se svým mladším bratrem, který zůstal umístěn v dětském domově.

Diana chodí do prvního ročníku středního odborného učiliště na obor cukrář. Přes týden je na internátu a do dětského domova se vrací jen na víkend. Na internátu zatím nemá žádné problémy, její chování se zklidnilo především díky medikaci.

Ve všední den má Diana volný čas vždy po večeři. Na internátu není volný čas nijak organizovaný, je tam ale možnost zájmových kroužků. Diana si vybrala dva zájmové kroužky, a to angličtinu a také vaření. Angličtinu si vybrala především kvůli možnosti doučování, protože právě v angličtině moc nevyniká. Naopak kroužek vaření si vybrala proto, že jí to baví. V areálu dětského domova nenavštěvuje žádný kroužek, protože o víkendech, kdy je Diana v zařízení, není žádný realizován. O víkendech se buď účastní programů, které si naplánovaly rodinné skupiny nebo tráví svůj volný čas převážně na sociálních sítích nebo s kamarády. Vybavení dětského domova považovala vždy za velmi dobré a nabídku zájmových kroužků a volnočasových aktivit za velmi pestrou. Když ještě navštěvovala základní školu v zařízení, navštěvovala mnoho zájmových kroužků, které zařízení nabízelo. Nejvíce jí bavil jezdecký kroužek. Když má o víkendech možnost, ráda tráví svůj volný čas právě s koňmi, ať už jízdou na nich nebo péčí o ně.

7. Marcel, 15 let

Marcel je v dětské domově se školou již 3 roky a byl do tohoto zařízení umístěn kvůli závažným problémům v chování jak ve škole, tak i v dětském domově, kde byl předtím umístěn spolu se svými 3 mladšími sourozenci. Jeho sourozenci v dětském domově zůstali a Marcel jim často telefonuje. Již několikrát je potkal na různých sportovních soutěžích. S rodiči v kontaktu není, naposledy je viděl pár měsíců potom, co byl umístěn spolu se sourozenci do ústavní výchovy, tedy před necelými 7 lety.

Marcel v současné době navštěvuje 8. třídu základní školy, která je součástí dětského domova se školou. Ve třídě si zvykl a v menším kolektivu mu to naprosto vyhovuje. Probíranou látku zvládá relativně bez obtíží a známky má průměrné.

Marcela velmi baví sport, a právě tak je orientován jeho volný čas a také zájmové aktivity. Marcel má třikrát týdně trénink fotbalu a jednou týdně trénink florbalu. Dále se Marcel věnuje plavání v plaveckém oddílu, se kterým jezdí i na soutěže. V týdnu mu mnoho volného času nezbyvá právě díky jeho zájmovým aktivitám. Když už má nějaký volný čas, tráví ho převážně na počítači nebo na mobilním telefonu. O víkendech má Marcel většinou nějaký turnaj ve fotbalu nebo florbalu, nebo nějakou soutěž se svým plaveckým oddílem. Když má ovšem volný víkend, rád jezdí se svou rodinnou skupinou na výlety nebo se účastní připraveného programu. S vybavením zařízení je velmi spokojen, a to právě díky sportovnímu vybavení areálu. V nabídce zájmových kroužků by nic nedoplnil, podle něj je velmi pestrá. Volného času mu moc nezbyvá, ale je rád, že má stále co dělat.

8. Sára, 18 let

Sára je v tomto dětském domově od svých 14 let a byla sem umístěna kvůli svému problémovému chování v základní škole a také v zařízení, kde byla předtím umístěna. Sára je v kontaktu s matkou a se svým starším bratrem. Matka jezdí za Sárrou občas na návštěvy a jsou spolu v telefonickém kontaktu.

Sára navštěvuje první ročník středního odborného učiliště, které je v blízkosti zařízení. Navštěvuje obor kuchař, číšník. s probíranou látkou zatím nemá problém a praxe ji baví, do školy chodí ráda.

Sára již nenavštěvuje žádný zájmový kroužek, ale když byla mladší a docházela do základní školy v zařízení, navštěvovala jich hned několik. S nabídkou zájmových kroužků byla vždy nadměru spokojena a nabídku hojně využívala. V současné době má

Sára volný čas většinou po večeři, když si splní všechny své studijní povinnosti a také své povinnosti v domově. V jejím zařízení jsou o víkendech organizovány různé volnočasové aktivity a Sára má možnost se jich svobodně zúčastnit. Sára tuto možnost využívá jen částečně, protože některé víkendy v zařízení není a jezdí na propustky k matce. Když je ale o víkendu v zařízení, ráda se zapojuje jak do sportovních aktivit, tak ráda jezdí i na různé výlety s rodinnou skupinou.

S vybavením svého zařízení je velmi spokojena, nadšená je hlavně z rozlehlého areálu, kde je velká možnost využití volného času. Oceňuje především Wi-Fi připojení skoro v celém areálu.

9. Adam, 16 let

Adam je 16 letý hoch, který je v tomto dětském domově necelý rok. Byl sem umístěn kvůli svému nezvladatelnému chování ve škole a svým častým útekům ze zařízení právě kvůli problémům ve škole. Adam byl do dětského domova se školou umístěn z dětského domova, ve kterém byl spolu se svými dvěma mladšími sourozenci, kteří tam ale zůstali. S rodiči není Adam v žádném kontaktu.

Adam v současné době navštěvuje 8. třídu základní školy, která je v zařízení. Klima třídy mu naprosto vyhovuje, a to především díky malému kolektivu třídy. Školní povinnosti si plní zatím poctivě a s probíranou látkou nemá velké problémy.

Adam je velmi sportovně nadaný, a proto dochází rovnou na několik zájmových kroužků. Jedná se o fotbal, florbal a také je členem plaveckého oddílu. Ve všední dny mnoho volného času nemá právě pro jeho zájmové aktivity, které si ale zvolil dobrovolně a dochází na ně velmi rád. O víkendech nejčastěji jezdí po různých sportovních soutěžích a turnajích. Když nemá žádnou sportovní soutěž, rád se zapojuje do připraveného programu rodinné skupiny. S vybavením dětského domova se školou je velmi spokojen. Je nadšený hlavně z velkého areálu a dobře vybavené tělocvičny.

10. Martina, 19 let

Martině je 19 let a v tomto dětském domově se školou je od svých 13 let. Do tohoto zařízení byla umístěna kvůli svým častým útekům ze zařízení. Svými útekami se snažila utéct od svých problémů ve škole, se kterými si nevěděla rady a bála se je řešit. Do tohoto zařízení byla umístěna z dětského domova, ve kterém byla umístěna spolu se svým starším bratrem, který ale ze zařízení odešel ještě v době, kdy v něm byla umístěna Martina. Bratr jí často navštěvuje spolu s jeho nově založenou rodinnou.

Martina navštěvuje druhý ročník středního odborného učiliště, obor kuchař, číšník, které je v blízkosti zařízení.

Právě proto může být v zařízení i přes týden a může být dále členem plaveckého oddílu. Dále Martina ještě ve svém volném čase a pokud k tomu dostane příležitost, jezdí na koni v rámci jezdeckého kroužku. Jinak na žádný jiný zájmový kroužek již nedochází. O víkendech tráví volný čas nejvíce v zařízení, do připravovaných programů se spíše nezapojuje. Je proto buď v zařízení, nebo jezdí na soutěže s plaveckým oddílem. S vybavením tohoto zařízení byla vždy velmi spokojena, stále nejvíce oceňuje rozlehlý areál s mnoha možnostmi trávení volného času.

Martina se chystá z tohoto dětského domova se školou odejít po absolvování školy a je ráda za možnost v tomto zařízení zůstat i po dovršení zletilosti.

13.3 POHLED VYCHOVATELŮ

Tento dětský domov se školou disponuje velkým okolním areálem a kvalitním a moderním vybavením.

Svěřenci mají také velké množství zájmových kroužků a volnočasových aktivit v okolí dětského domova se školou. Nabídka zájmových činností je velmi pestrá i v prostorách dětského domova se školou.

Volnočasové aktivity jsou také organizovány vychovateli, kteří se snaží nabídku dále rozvíjet a zpestřovat. Kvůli problémovému chování svěřenců se však tyto aktivity musí uskutečňovat převážně v areálu dětského domova se školou a v jeho blízkém okolí.

SHRNUTÍ

Cílem této diplomové práce bylo zjistit rozdíl v organizaci volnočasových aktivit a v zázemí pro volnočasové aktivity v rámci dětského domova a dětského domova se školou z pohledu dětí a mladých lidí, kteří v nich žijí a také z pohledu vychovatelů.

Tento rozdíl se mi podařilo zjistit především díky srovnání dvou dětských domovů a dvou dětských domovů se školou. Oba dva dětské domovy se školou mají větší areál, modernější zázemí a vybavení pro volnočasové aktivity a také pro zájmové kroužky. Velkým plusem je u obou zařízení velká multifunkční tělocvična. Naopak u obou dětských domovů je vybavení méně moderní. u dětského domova č.1 je velkým záporem také malý areál.

Z rozhovorů vyplynulo, že respondenti z dětského domova č.1 nejsou spokojeni s vybavením areálu ani s nabídkou zájmových aktivit, které jim zařízení nabízí. Respondenti z tohoto dětského domova se nejčastěji zapojovali do zájmových kroužků při základní škole, kterou navštěvovali. V rámci dětského domova měli možnost jen kroužku fotbalu a taekwon-da. Právě kvůli špatnému zázemí jiné zájmové kroužky nemohou být v nabídce. Respondenti nebyli spokojeni především s velikostí areálu a lokalitou jejich dětského domova, který je umístěn v malé chatové osadě, do které je špatné dopravní spojení. Respondenti by ocenili zřízení malého venkovního posezení, kde by mohli v teplých měsících relaxovat.

V případě dětského domova č. 2 organizaci volného času viděli respondenti značně optimističtěji. Za hlavní důvod jejich pozitivního postoje považují to, že dětský domov č. 2 má na rozdíl od dětského domova č. 1 rozlehlý areál a lepší vnitřní zázemí pro zájmové kroužky a volnočasové aktivity. Jedná se hlavně o tělocvičnu a hudebnu, které jsou často využívány. Velmi pozitivní ohlasy také zaznamenává keramická dílna. Volný čas respondenti z tohoto dětského domova si mohou buď organizovat samostatně a tráví ho převážně na počítači nebo na sociálních sítích, nebo se mohou účastnit organizovaných volnočasových aktivit v rámci rodinných skupin. Tyto programy organizují vychovatelé nebo dobrovolníci z řad sponzorů a děti se do nich velmi rády zapojují.

V dětském domově se školou č. 1 byli všichni respondenti spokojeni hlavně se sportovním vybavením zařízení a s velkým areálem. Velkým plusem byla pro ně také

nabídka zájmových kroužků. Nabídka volnočasových aktivit jim příliš pestrá nepřipadala. Současně však oceňují snahy vychovatelů, kteří plánují volnočasové aktivity také mimo areál zařízení a respondenti tak mohou opustit pro ně stereotypní prostředí. Většina respondentů kladně ohodnotila také snahu vychovatelů vyplnit jejich volný čas v zařízení, přiznali, že díky organizovaným aktivitám nemají příliš příležitostí se nudit a zužuje se jejich prostor pro uskutečňování nežádoucích činností, které by bezpochyby vedly k prohloubení jejich výchovných problémů. V areálu zařízení respondenti především oceňují i nově postavený skatepark, který aktivně využívají.

Stejně tak i v dětském domově č. 2 jsou respondenti velmi spokojeni s velkým areálem a dobrým vybavením celého zařízení. Také nabídka zájmových kroužků je velmi pestrá a s nabídkou volnočasových aktivit jsou spokojeni. Velmi pozitivní ohlas u respondentů vyvolává hiporehabilitace, které se účastní většina respondentů ze zařízení. Žádná změna, kterou by chtěli v domově realizovat, je v době našeho rozhovoru nenapadla.

K výzkumu této diplomové práce jsem použila rozhovor a případové studie. Případové studie posloužily především k seznámení s respondenty a s jejich názory na organizaci volnočasových aktivit v rámci jejich zařízení, ve kterém pobývají.

Děti a mladí lidé, kteří vyrůstají z mnoha důvodů v ústavní výchově, se musejí potýkat s mnoha problémy, kterým by v jejich původní rodině čelit nemuseli. Podle mého názoru se jedná především o absenci rodinného prostředí a absenci individuálního přístupu k jedinci. Právě s tím se děti ze zařízení ústavní výchovy často setkávají, a to především díky počtu dětí na jednoho vychovatele. Dalším důležitým faktorem je to, že v zařízeních pracují jako vychovatelky především ženy a dětem může chybět mužská autorita a obraz správně fungující rodiny.

Pro děti a mladé lidi z ústavní výchovy jsou důležité různé akce pořádané v rámci DD Cupů, tedy soutěží o nejvšestrannější dětský domov v různých sportovních soutěžích. Například děti z dětského domova č. 1 se do soutěží v rámci DD Cupů nezapojují, což je podle mého názoru velká škoda. Děti, které se nezapojují do kolektivních aktivit nemají možnost získat kolektivního ducha. Soutěže v rámci DD Cupů pomáhají děti z dětských domovů spojit v jeden tým. To samé platí i o Českém hnutí speciálních olympiád, do kterého mají možnost se zapojit jedinci s diagnostikovanou mentální retardací.

Z této práce vyplynulo, že dětské domovy se školou mají lepší zázemí pro organizaci volnočasových aktivit a zájmových kroužků. Podle mého názoru je to především tím, že dětské domovy se školou musí mít kvalitnější zázemí proto, že zabezpečují základy vzdělávání dle příslušných vzdělávacích programů schválených MŠMT a jejich zřizovatelem je MŠMT na rozdíl od dětských domovů, které zřizuje kraj.

Přestože se respondenti z řad dětí žijících v ústavních zařízeních vyjádřili k aktivitám, jež jsou pořádány v rámci dětského domova nebo dětského domova se školou velice kladně, vychovatelé s nimi stejný názor nesdílí. Jednohlasně se shodují na faktu, že vymýšlení aktivit, které zaujmou jejich svěřence jim zabere velké úsilí, a ne vždy jejich program získá pozitivní ohlasy. Hlavní příčinu neúspěchů vidí vychovatelé v současné době především v dětech, které jsou do zařízení umísťované. Dle jejich názoru v posledních několika letech přibylo dětí s diagnostikovanou psychiatrickou poruchou, poruchami chování a dalšími problémy, které se u dětí v předešlých letech neobjevovaly v tak hojném počtu. Na základě těchto faktů upozorňují na nedostatek personálu, který by zajistil volnočasové aktivity, které by vyhovovaly větší skupině dětí, a kde by bylo možné i v rámci skupiny brát v zřetel individuální potřeby každého dítěte.

ZÁVĚR

Tato diplomová práce se zabývala rozdílem v organizaci volnočasových aktivit v rámci dětského domova a dětského domova se školou z pohledů dětí a mladých lidí, kteří v nich žijí a také z pohledu vychovatelů, kteří v nich pracují.

V této práci jsem nejprve v teoretické části popsala ústavní a ochrannou výchovu, její rozdělení do resortu Ministerstva zdravotnictví České republiky, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky a Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky. Dalšími důležitými body teoretické části byl pojem a význam volného času a osobnost vychovatele. Dále jsou zde konkrétně charakterizována zázemí pro volný čas v dětských domovech a dětských domovech se školou. Posledním bodem teoretické části jsou důležité rozdíly v práci dětského domova a dětského domova se školou.

V této práci se mi potvrdilo i srovnání výzkumu autorů Sak a Saková, který dokazoval, že u mládeže klesá zájem o zájmové kroužky a že se zvyšuje množství času, který mládež tráví u počítače nebo u sociálních sítí.

Za cíl této diplomové práce jsem si kladla zjistit rozdíl v organizaci volného času ve dvou dětských domovech a dvou dětských domovech se školou. Tento rozdíl jsem zjišťovala pomocí rozhovorů s dětmi a mladými lidmi napříč zařízeními. Podařilo se mi zjistit, že se zázemím pro volný čas jsou na tom lépe děti a mladí lidé, kteří vyrůstají v dětských domovech se školou. Podle mého názoru je to především proto, že dětské domovy se školou zabezpečují základy vzdělávání dle příslušných vzdělávacích programů schválených MŠMT.

Tato práce mi pomohla podrobněji se seznámit s druhy ústavní výchovy, a hlavně s rozdílem práce dětského domova a dětského domova se školou.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

FRINTA, O. a MELICHAROVÁ D. Náhradní péče o dítě: právní rámec v obecných souvislostech. In: *Náhradní výchova dětí: možnosti a meze*. 1. vyd. Praha: Právnická fakulta UK, 2008. ISBN 978-80- 87146-05-7.

HAVLÍK, R. a KOŤA J. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2002. s. 67-78. ISBN 80-7178-635-7.

HÁJEK, B., HOFBAUER B. a PÁVKOVÁ J. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 2., aktualiz. [i.e. 3. vyd.]. Praha: Portál, 2011. 978-80-262-0030-7

HÁJEK, B., HOFBAUER B. a PÁVKOVÁ J. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1.

KAPLÁNEK, M. *Čas volnosti - čas výchovy: pedagogické úvahy o volném čase*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0450-3.

KAPLÁNEK, M. *Výchova v salesiánském duchu*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0126-7.

KOLÁŘ, Z. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3710-2.

KOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchovy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367- 318-5.

KOLUCHOVÁ, J., MATĚJČEK, Z., ed. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3.

MATOUŠEK, O. *Ústavní péče*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. ISBN 80-85850-08-7.

PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.

VÁŽANSKÝ, M. *Volný čas a pedagogika zážitku*. Brno: Masarykova univerzita, 1992. ISBN 80-210-0428-2.

VOCILKA, M. *Dětské domovy v České republice: (charakteristika jednotlivých dětských domovů)*. Praha: Aula, 1999. ISBN 80-902667-6-2.

SEZNAM POUŽITÝCH ELEKTRONICKÝCH ZDROJŮ

Dejme dětem šanci [online]. [cit. 2016-07-30]. Dostupné z: <https://www.dejmedetemsanci.cz/3/o-nas>

FORMY NÁHRADNÍ VÝCHOVY. *Otevřená budoucnost*. [online]. 2013 [cit. 2016-08-22]. Dostupné z: <http://www.otevrenabudoucnost.cz/formy-nahradni-vychovy/>

CHNEIBERG, F. Dětská centra – moderní nástroj komplexní péče o ohrožené děti a jejich rodinu. Praha, 2009. [online] 10.12.2009 [cit. 2014-12-8]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/8044>

MINISTERSTVO PRÁCE a SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. Roční výkaz o výkonu sociálně právní ochrany dětí za rok 2015. [online]. 2016 [cit. 2016-07-05]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/7260>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE a TĚLOVÝCHOVY: KONCEPCE STÁTNÍ POLITIKY PRO OBLAST DĚTÍ a MLÁDEŽE NA OBDOBÍ 2007-2013. *MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE a TĚLOVÝCHOVY* [online]. [cit. 2016-12-27]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/koncepce-statni-politiky-pro-oblast-deti-a-mladeze-na-obdobi>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE a TĚLOVÝCHOVY ČR. Statistické ročenky školství - výkonové ukazatele. [online] 2015/2016 [cit. 2016-7-22] Dostupné z: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>

MÚZY DĚTEM. [online]. [cit. 2016-07-30]. Dostupné z: <http://muzydetem.cz/projekty/>

SALESIÁNI DONA BOSCA. *Salesiáni u nás* [online]. [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <http://www.sdb.cz/kdo-jsme/salesiani-u-nas/>

Zákon 89/2012 Sb., Občanský zákoník, ve znění platném k 15.10.2016

Vyhláška 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, ve znění platném k 15.10.2016

Zákon 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění platném k 13.7.2016

SEZNAM ZKRATEK

MŠMT - Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

MPSV - Ministerstvo práce a sociálních věcí

OSPOD - Orgán sociálněprávní ochrany dětí

SOU - Střední odborné učiliště

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I. Okruhy otázek v nestandardizovaném rozhovoru

PŘÍLOHY

Příloha I. Okruhy otázek v nestandardizovaném rozhovoru

- Kolik máš volného času ve všední den?
- Jak je organizován volný čas o víkendu, prázdninách?
- Máš volnost v organizaci a výběru volnočasových aktivit, jsou ti nějaké volnočasové aktivity nabízeny nebo se musíš povinně zapojovat?
- Navštěvuješ nějaký zájmový kroužek? Jaký? Je v areálu nebo jinde, popřípadě kde?
- Jsi s nabídkou volnočasových aktivit a zájmových kroužků spokojen/a?
- Je nějaký zájmový kroužek, který by si chtěl/a, ale není v nabídce?
- Máš v zařízení prostor pro rozvíjení svých zájmů?
- Je v zařízení tělocvična, hřiště, víceúčelové hřiště, hudebna, dílna apod.?
- Co by si chtěl/a změnit na svém volném čase?
- Čemu se o volném čase nejvíce věnuješ? (mimo zájmových kroužků)
- Která volnočasová aktivita Ti přináší největší uspokojení?
- Jsi spokojen/a s organizací volnočasových aktivit?
- Myslíš si, že by sis svůj volný čas zorganizoval/a lépe sama nebo si rád/a za pomoc, organizaci od vychovatele?
- Pál/a by sis něco změnit ve vybavenosti v zařízení v rámci volnočasových aktivit nebo v organizaci volnočasových aktivit.

ABSTRAKT

ČUMPLOVÁ, V. *Rozdíl v organizaci v rámci dětského domova a dětského domova se školou*. České Budějovice 2017. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce PhDr. Zuzana Svobodová, Ph.D.

Klíčová slova: volný čas, ústavní výchova, organizace volného času, dětský domov, dětský domov se školou

Tato diplomová práce se zabývá rozdílem v organizaci volného času v rámci dětského domova a dětského domova se školou. V teoretické části této diplomové práce je nejprve popsána ústavní a ochranná výchova. Blíže jsou tu specifikované druhy ústavní výchovy a zařízení podle resortů ministerstev České republiky. Dále jsou zde vysvětleny nejčastější důvody umístování dětí do zařízení ústavní výchovy a bližší specifikace legislativy a statistiky umístování dětí do náhradní rodinné péče. Pojem a význam volného času je zde vysvětlen také v podkapitolách funkce volného času a v pohledech na volný čas. Dále se teoretická část zabývá osobností vychovatele. Jsou zde také popsána zázemí pro volný čas v dětských domovech a v dětských domovech se školou. Posledním důležitým bodem teoretické části je kapitola podstatných rozdílů v práci dětského domova a dětského domova se školou.

V praktické části jsem pomocí rozhovorů a následných případových studií porovnávala dva dětské domovy a dva dětské domovy se školou.

Cílem práce je zjistit, jaký je rozdíl v organizaci volnočasových aktivit a v zázemí pro volnočasové aktivity v rámci dětského domova a dětského domova se školou z pohledu dětí a mladých lidí, kteří v nich žijí a také z pohledu vychovatelů.

ABSTRACT

The Difference in the Organization of Free Time within The Children's Home and The Children's Home with School.

Key words: free time, leisure, institutional care, organization of free time, children's home, children's home with school

This theses is focused on the difference in the organization of free time within the children's home and the children's home with school. In the theoretical part of this theses there is described institutional and protective care. There are also specified types of institutional care and facilities by Czech ministries. There are also explained the most common reasons for placement of children to institutional care and further specification of legislation and statistics of placing children to foster care.

There is also explained the concept and importance of leisure in sections function of free time and in the views of leisure. The theoretical part is also focused on the personality of the educator. There are also described leisure places for free time in children's homes and children's homes with school. The last important point in the theoretical part is the chapter of significant differences in the work of the children's home and the children's home with school.

In the practical part, there are compared two children's homes and two children's homes with school using interviews and case studies.

The purpose of this theses was to find out what is the difference in the organization of leisure activities and hinterland for leisure activities within the children's home and the children's home with school from the perspective of children and young people who live there and also from the perspective of educators.